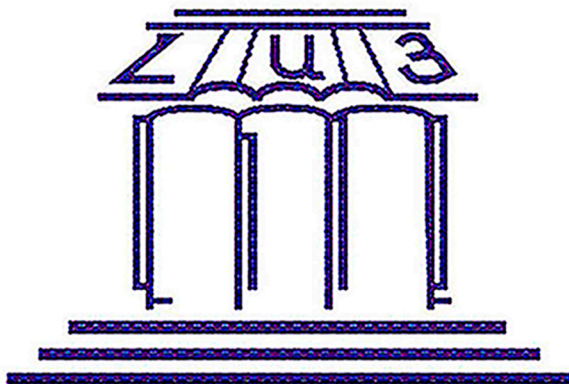

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերջագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել սույն նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

16654

891.99

0 - 18

891.99

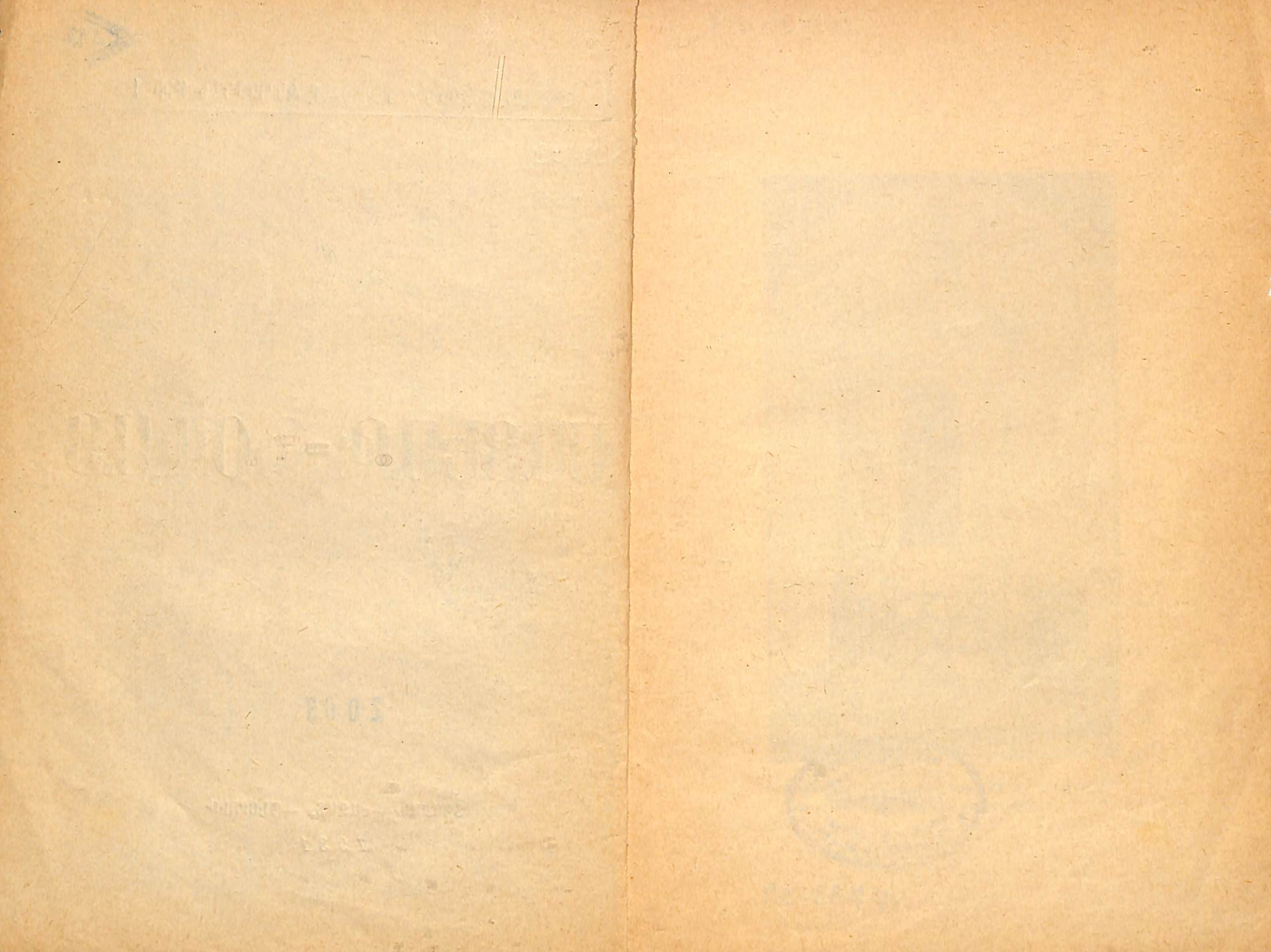
U-18

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՕՎԱՅ

2003

ՏՊԱՐԱՆ — «ԱԶԱՏ» — ՊԵՏՐՈՒԹ

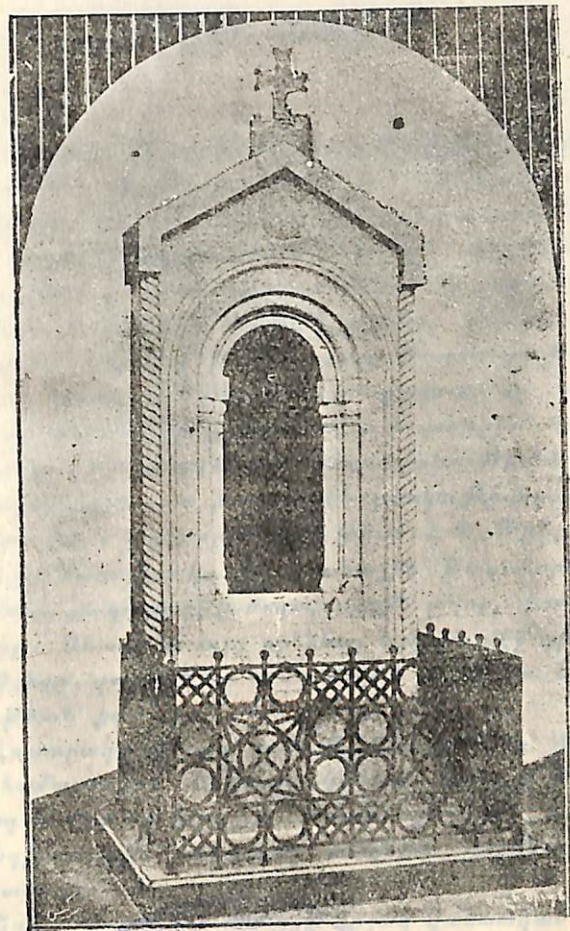
1931

34557-Ա. Կ.

17733-59

Սալեթ-Նովայի մահարձանը կառուցեած
Թեֆլիզ քաղաքի մէջ:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ծնուած է Սայեաթ-Նովայի Թիֆլիզ (Կովկաս) ԺԸ-րդ դարու սկզբին, հաւանաբար 1712 թուին:

Ծննդեան բուն տարին չէ ճշտուած ցարդ, մահացուած է, նոյն Թիֆլիզին մէջ 1795 թուին: Հայրը ատենին Հալէպէն գաղթած, պարզ ժամհար մը եղած է:

Սայեաթ-Նովային կեանքի չրջանը, ԺԸ-րդ դարուն գրեթէ ամբողջ ընթացքը, վրաց թագաւորութեան չրջանն է եղած, և Թիֆլիզ մայրաքաղաքը կը հանդիսանար կեդրոնը վրացական վարք ու բարքին, որուն արտայայտութիւններէն մին կենսութեան իւրին էր վրաց ժողովրդին շատ բնորոշ մէկ յատկութիւնը: Կենսութեան իւրին և զուարճասիրութիւն: Հոն, Թիֆլիզին մէջ, շարունակաբար կը զուարճանային՝ թագաւորներ, իշխաններ, քաղաքացիք-ժողովուրդին բոլոր խաւերն անխտիր: Առատ էր այդ օրհնեալ երկրին մէջ՝ գինին, ու Թիֆլիզը, դարձած էր համատարած քէյֆերու և ուրախութեան քաղաք:

Հասարակական զուարճութիւններէն մին՝ մէջիւրը կը համարուէր: Հրապարակական հաւաքոյթներ, ուր երգ ու նուազ կ'ըլլար՝ առուղներու կողմէ, որոնք կը հանդիսանային՝ երգուող տաղերու յօրինողները միանգամայն:

Շատ աշուղներ անուն և հոչակ վաստակած են, ու փառքով պսակուածներուն շարքին մէջ առանձնապէս յայտնի կը հանդիսանայ Յաբուքիւն անունով մին, որ թէպէտև արհեստով պարզ ջուլհակ մը, կրցած էր սակայն գեղեցիկ երգեր յօրինել:

Այն ատենուան սովորութեամբ ամէն աշուղ ծածկանուն մը կ'առնէր վրան. ուստի և ջուհիակ Յարութիւնը կը դառնայ Սայեաթ-Նովայ: Հայ աշուղներուն համար ընդհանուր կանոն մըն էր՝ թուրք կամ պարսիկ մականուններու գործածութիւնը: «Կիւրծի-Նալէ», «Քոպաճի Օղլան», «Քիւլիգ Նովայ», «Ալաղլաթ-Օղլան», «Ալլախովէրտի», «Միսգին-Պուրճի», «Ալլան-Օղլան» և այլն: Ամէն ալ թուրք-պարսկական անուններ, և սակայն, կրողներն այդ անուններուն՝ եղած են հայերկարապետ մը, Յովհաննէս մը: Հայկական ծագում ունեցած բոլոր աշուղներ յօրինած ու երգած են զխաւորաբար թուրք կամ պարսիկ լեզուներով: Սայեաթ-Նովան ալ սկսած է գրել նախ թուրքերէն (ապա նաև վրացերէն) և միայն շատ յետոյ, տասը տարուան աշուղ Ելլալէ վերջ, կը գրէ նաև հայերէն: Այդ էր ժամանակին ոգին:

Սայեաթ-Նովային հոչակը շատ շուտ կը տարածուի մէծլիսներու մէջ և մէծլիսներէն դուրս:

Թնութիւնը առատօրէն օժտած էր Սայեաթ-Նովան բոլոր այն՝ ըսենք, արտաքին արժանիքներով, որ անհրաժեշտ պիտի ունենար աշուղ մը մէծլիսային հանդէսներու համար, — ան եղած է պարթեւահասակ, գեղեցիկագէտ, գիտցած է վարպետօրէն նուագել քամանչա և շոնկուր, ունեցած է հնչեղ և անուշ ձայն մը: Այս ձիրքերը, Սայեաթ-Նովային ստեղծագործ հանճարին համար չքեղ չըջանակ մը Ելլալէ բացի, մեծ չափերով նպաստած են որ աշուղին սիրային գեղունակներն կրկնակի թափ ու հմայք առնեն:

Սերն է որ կը կաղմէ Սայեաթ-Նովային տաղերուն է՛ն հիմնական տարրը: Ինչպէս որ սէրն է եղած՝ նախորդ թէ ժամանակակից այլ աշուղներու ներշնչումներուն աղբիւրը, նիւթը: Արդէն բառն ինքնին՝ առուղ՝ որ պարսկերէն է, կը նշանակէ՝ սիրահար,

սէր երգող:

Մէրը, սակայն, Սայեաթ-Նովայի համար անցողիկ դուարձութիւն մը չէ, այլ խորունկ, վսեմ ու սրբազան զգացում մը, որ երկիւղածութիւն կը պարտադրէ: Եւ կիճը, որ սիրային բանաստեղծներու և երգիչներու ողեւորութեան միակ առարկան է, Սայեաթ Նովային երգերու մէջ կ'երեւայ մեզի՝ որպէս մարմնացում մը բոլոր առաքինութիւններու:

Սայեաթ-Նովան սիրուած, գնահատուած աշուղ մըն էր վրաց թագաւորներու պալատին և իշխաններու ապարանքներուն մէջ: Ժողովուրդի ալ սիրելին էր, մէծլիսներուն և խրախճանքներուն զարդն ու ոգին միանգամայն:

Ան կը ձգէ, սակայն, թէ՛ դիրք թէ՛ պատիւներ, և իր կնոջ մահուընէ վերջ կը քաշուի Հաղբաս կոչուող հնադարեան վանքը և հոն կ'անցնէ իր կեանքին մէկ կարեւոր շրջանը՝ աղօթքներու մէջ: Այլեւս յոգնած էր աշխարհէն և աշխարհիկ բարիքներէն:

1795 թուին Աղա-Մէհմէտ-Խան Պարսկաստանէն կ'արչաւէ վրաստան: Թիֆլիզ քաղաքը քանի մը օր անոր հորդաներուն վայրագութեանց ասպարէզը կը դառնայ:

Սայեաթ-Նովան, այդ օրերուն Հաղբասէն Թիֆլիզ ժամանած, կըսպաննուի պարսիկներուն կողմէ՝ այն պահուն երբ ինք Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ կ'աղօթէ եղբւր: Պարսիկները նախապէս իրմէ պահանջեր են դուրս ելլել եկեղեցիէն և հաւատքն ուրանալ, սակայն Սայեաթ-Նովայ անվեհեր կերպով մերժած է, ըսելով. — Չըխմանամ քրիստոսան, դոմանամ իստան:

Նահատակ աշուղ-վարդապետին մարմինը կ'ամփոփուի յիշեալ Ս. Գէորգ եկեղեցիին պատին տակ: Շատ տարիներ ետք, 1914 թուին, Կովկասի «Հայ Գրողների Ընկերութեան» նախաձեռնութեամբ գեղեցիկ մահարձան մը կը կանգնեցուի անոր շիրմին վրայ:

Ա

Ամէն սագի մէջըն գօված դո՛ւն թամամ դասն իս, քամանչա.
 Նաքազ մարթ քիզ չ'ի կանա տէսնի դուն նըրա պասն իս, քամանչա.
 Ղաստ արա՛ չլ լավ օրէրուն էդիվըն հասնիս, քամանչա.
 Քիզ ինձնից օ՛վ կանայ խըլի՝ աշուղի բասն իս, քամանչա:

Անգաճըդ էրծաթէն պիտի, գըլուխըդ ջափահիր քարած
 Կութըդ շիրմայէմէն պիտի, փուրըդ սաղափօվ նախշ արած,
 Սիմըդ օսկէն քաշած պիտի, էրկաթըդ փանջարա արած
 Օչ օվ դիմէթըդ չ'ի գիդի՝ լալ ու ալմասն իս, քամանչա:

Ճիպուտըդ վարադնած պիտի՝ թահր ունէնայ հազար ունգօվ.
 Ձարըդ ուշի կուդէն պիտի՝ վուր դուն խօսիս քաղցըր հանգօվ.
 Շատին զարթուն կու լուսացցնիս, շատին կու քընէցնիս բանգօվ՝
 Անուշահամ գինօվ լիքըն դո՛ւն օսկէ թասն իս, քամանչա:

Ածողիդ էրկու կու շինիս, առաջ չայի դափա գ'ուզիս.
 Կու մէծըրվիս այիվնումըն, պարապ վախտի ըափա գ'ուզիս.
 Եփ վէր գու քաս մէջլիսումըն քաղցըր գօղ ու սափա գ'ուզիս.
 Բօլթըրըդ գօզալնիր շարած մէջլիսի կէսն իս, քամանչա:

Շատ տըխուր սիրտ կու խընդացնիս, կու կըտըրիս հիվընդի դուղըն
 Եփ քաղցըր ձայնըդ վիւր կօնիս՝ բաց կու՛լի հիդըդ խաղօղըն.
 Խախիին էս իլթիմազն արա՛ ասին. «Ապրի քու ածօղըն».
 Քանի սաղ է Սայեաթ-Նօվէն, շատ բան կու տէսնիս, քամանչա:

Բ

Թէգուզ քու քաշըն մարքըրիտ տան բրօյի բրօյի,
 Թէգուզ քու քաշըն ալմաս տան բրօյի բրօյի,
 Եա՛ր, չ'իմ տա, չ'իմ հիռացնի քի՛զ քու եարէմէն,
 Բարէքարէմէն:

Ձ'իմ քաշլի էկած մահէմէն,
 Բաղիփի տըված ահէմէն.
 Թէգուզ ըաղամ գայ Շահէմէն՝
 Եա՛ր, չ'իմ տա, չ'իմ հիռացնի քի՛զ քու եարէմէն,
 Բարէքարէմէն:

Թէգուզ քու քաշըն ալմաս տան բրօյի բրօյի,
 Թէգուզ քու քաշըն մարքըրիտ տան բրօյի բրօյի,
 Եա՛ր, չ'իմ տա, չ'իմ հիռացնի քի՛զ քու եարէմէն,
 Բարէքարէմէն:

Արի՛ ինձ անգամ կա՛լ, ա՛յ դիվանա սիրտ,
Հայա սիրէ՛, աղաք սիրէ՛, եար սիրէ՛.
Աշխարքըս բունն ըլի, ի՞նչ պիտիս տանի՛
Աստուած սիրէ՛, հօքի սիրէ՛, եար սիրէ՛:

Էն բանն արա՛՛ վուր Աստուծու շարքումն է,
Խըրատնիրըն՝ զըրած Հարանց վարքումն է,
Երիք բան կայ՝ հօքու մարմնու կարքումն է՝
Դիր սիրէ՛, դալամ սիրէ՛, դավթար սիրէ՛:

Ե՛կ արի՛, սի՛րտ, մի՛ կէնա դուն մէ դամաղի,
Հալալ մըտիկ ա՛րա հացի ու աղի,
Հէնց բան արա՛՛ մարթ վըրէդ չը ծիծաղի՝
Խըրատ սիրէ՛, սաքըր սիրէ՛, շար սիրէ՛:

Հընպարտութիւն չ'անիս՝ դուր գու քաս Տէրիդ,
Խօնարութին արա՛ կանց քիզ դէվէրիդ,
Աստուած դիփունանցըն մին հօքի էրիտ՝
Աղկատ սիրէ՛, դօնաղ սիրէ՛, տար սիրէ՛:

Սայա՛թ-Նօվա, էրնէ՛կ քիզ, թէ է՛ս անիս՝
Հօքուդ խաթրի մարմնուդ ունըրը կէս անիս.
Թէ գ՛ուզիս վուր դադաստան չը տէսանիս՝
Վանք սիրէ՛, անապատ սիրէ՛, քար սիրէ՛:

Վունց օր զուր դարիք բուլբուլըն մէ տարօվ բաղին կարօտ է,
Էնէնց կու լայ քու սիրօղըն՝ ձէռիդ արաղին կարօտ է.
Դուն ուրիշի հիդ մի՛ խօսի, քու հուրտն աղին կարօտ է:
Հասիլ է ծուցիդ շամամըն՝ օսկէ թաքաղին կաքօտ է:

Մէ զադ չը կայ՝ գուման ածիմ՝ ասիմ՝ էն նրման է գունքըդ.
Անդալամ անգարնիշ քաշած օսկու պէս է փայլում ունքըդ.
Բօյէմէդ չուրս մատն ափէլի լըցվիլ է դօշդ ու թիկունքըդ.
Զարօվ արբէշումօվ հուսած մագիրըդ՝ շաղին կարօտ է:

Դուն խօ՛մ էն գըլխէն գօված իս, ես քիզ նուրմէկ գօվիմ արի՛.
Ծուցըտ վարաղնած հուզրա է, հուտ ունէ մուշկ ու անբարի.
Երիք հարուր ու վաթտուն ու վից ամէն անդամդ դարարի.
Կուռըդ շիմշատ, մատնիքըդ մում՝ բըրօլէ հաղին կարօտ է:

Ես էլ ուրիշ եար չ'իմ սիրի, աշխարումըս դուն իս՝ իմըն.
Թէ մէ շափաթ քիզ չ'իմ տէսնի, կու կըտրիմ քամանչի սիմըն.
Թէգուզ թաքավուրըն կանչէ, թէգուզ Լօղըման հէքիմըն՝
Վո՛ւր մէ դարդս կու հասկանայ նա, դուդունըս դաղին կարօտ է:

Դիշիր ցէրէկ ման իմ գալի էշխէդ եանա եանա, գօզալ.
Անգամ արա՛, մատաղ իմ քիզ, մէ քիչ կամաց գընա՛, գօզալ.
Աշխարըս ո՞ւմն է մընացի՝ վուր ինձ ու քիզ մընայ, գօզալ.
Մա՛գամ մէդաւ Սայաթ-Նօվէն՝ անգամըդ խաղին կարօտ է:

Ե

Մէ խօսկ ունիմ իլթիմագօվ, անգան արա՛, օ՛վ աչկիլուս.
Սըրտումըս ինթիգար ունիմ, քու տիսըն բարօվ, աչկիլուս.
Աջա՞ք քիզ ինչ գէթ իմ արի՛ կէնում իս խըռօվ, աչկիլուս.
Աշխարս աշխարօվ կըշտացաւ, իս քիզանից սօվ, աչկիլուս:

Մագա՞մ էլ օչ օվ եար չ'է սիրի, էս ի՞նչ արիլ, էս ի՞նչ բան ա.
Էշխէմէդ ջունուն իմ էլի, ման իմ գալի եանա եանա.
Էս դարդէն օչ օվ չը քաշէ, վուր մէ դանգին չ'ի դիմանա՛
Սիրտըս լուրի պէս խօրվէցիր էշխիդ կըրակօվ, աչկիլուս:

Դօստիրըս դուշման շինէցիր, եադէրուն ինչպէս դօստ անիմ.
Անցկացած օրըն չ'իմ տեսնում քանի գուգէ վուր դաստ անիմ.
Աստուած վըկայ, խիստ դըժար է, գլուխըս ի՞նչպէս դուս տանիմ՝
Ես մէ փութըր նավի նըման, քու էշխըն է՛ ծով, աչկիլուս:

Գ՛ուզիմ բերանըս բաց անիմ, գօվքըդ ասիմ թարիփի պէս.
Տաս տարի է ման իմ գալիս Փադիշահի շահիփի պէս.
Օխտըն տարի էլ ման գու քամ սազըն ձէռիս Ղարիրի պէս՝
Բութա Շահսանամըս դուն իս, է՛լ չ'ունիմ օչ ով, աչկիլուս:

Թէգուզ հագար դարդ ունէնամ, ես սըրտումս ա՞հ չ'իմ ասի.
Իմ հուքիմ հէքիմըն դուն իս, ես էլ ուրիշ Շահ չ'իմ ասի.
Սայաթ-Նօվէն ասաց. Զալում, ես էն մահին մահ չ'իմ ասի՝
Հէնչափ ըլի՛ գուն վըրէս լաս մազըդ շաղ տալօվ, աչկիլուս:

1758

Զ

Մէջլումի պէս կօրաւ եարըս,
Լէյ-լի-ջան, ման իմ գալի եանա եանա.
Էրվէցաւ խունի ջիգարըս
Արնի պէս աչկս է լալի եանա եանա, եանա եանա:

Բըլբուլի նման լացիլ իմ,
Աչկիրըս արնով թացիլ իմ,
Էշխէմէդ հիւանդացիլ իմ,
Պառկած իմ դըժար հալի եանա եանա, եանա եանա:

Էշխէմէդ դարիլ իմ Եզիդ,
Հալվէցայ, մաշվէցայ քիզիդ՝
Ռահմ արա՛, մէ խօսի՛ միզիդ՝
Բէմուրվաթ, ձէն իմ տալի եանա եանա, եանա եանա:

Էրվում իմ, կանչում իմ ա՛ման.
Ծուցըդ բաղ, ունքիրըդ քաման.
Աշխարիս մէջըն քիզ նըման
Զ՛իմ տէսած, ման իմ գալի եանա եանա, եանա եանա:

Մանուշակ բաց արած հօվին,
Կարմիր վարթ, ծաղիկ հուտօվին,
Շատ մի՛ լացցնի Սայաթ-Նօվին՝
Աչկիլուս, կըսկըծալի՛ եանա եանա, եանա եանա:

1757 Ապրիլ 5

Առանց քիզ ի՞նչ կօնիմ սոյբաթն ու սազըն,
Ձէռնէմէս վէր կօծիմ չանգերըն մէմէկ.
Չունքի ուշկ ու միտկըս իրար շաղէցիր,
Փահմէս կու հիռացնիմ հանգերըն մէմէկ:

Մէ դուգոռնըն էրկու դաղին ի՞նչ անէ,
Մէ նօքարըն էրկու աղին ի՞նչ անէ,
Մէ բաղմանչին էրկու բաղին ի՞նչ անէ,
Փէյվանդ գ'ուզէ թագա՝տընգերըն մէմէկ:

Ղուրթ ին ասի փիր ուստաքար դաղիրըն.
«Բաղ շինէցի, վարթն քաղէցին վաղիրըն.»
Ջափէն ես քաշեցի, սափէն եաղիրըն.
Բաղիփէն էկաւ միզ էս րանգիրըն մէմէկ:

Առանց քիզ ի՞նչ կօնիմ աշխարիս մալըն.
Զ'իմանայ քալազըն, չ'իմանայ դալըն,
Կու հաքնիմ մազէղէն, կու հաքնիմ շալըն,
Կ'էրթամ ու ման գու քամ վանքիրըն մէմէկ:

Բըլքամ մէ մարթ ռաստ գայ՝ վուր ինծ խըրատէ.
Դօ՛գալ, քու էշխէմէն սիրտըս ազատէ.
Կանց եօթըն իմաստնասիրացըն շատ է՝
Է՛ս քու, Սայա՛թ-Նօվա, բանքիրըն մէմէկ:

Դուն էն գըլխէն իմաստուն իս, խիլքդ յիմարին բար մի՛ անի,
Էրազումըն տէսածի հիդ միզի մէ հէսար մի՛ անի,
Ես խօ՛մ էն գըլխէն էրած իմ, նուրմէկանց քաբար մի՛ անի,
Թէ վուր, գիդիմ, բէգարիլ իս, ուրիշին սաբար մի՛ անի:

Ջը կայ քիզ պէս հուքմի հէքիմ՝ դուն Բօստումի Ջալ, թա՛քավուր.
Ասկըդ ասկէրումըն գօված, համ դուն իս գօզալ թաքավուր.
Թէ էսանց էլ սուչ ունէնամ՝ գըլուխս արա՛ տալ, թա՛քավուր.
Մըտիկ արա՛ քու Ստիղծօղին՝ նահախ տիղ դազար մի՛ անի:

Եարալուն հէքիմն էնդուր գ'ուզէ՝ դիղ տալու է ցա՛վ տալու չ'է.
Քանի գ'ուզէ արբար ըլի՝ դուլըն աղին դա՛վ տալու չ'է.
Դու քու սիրտըն իստակ պահէ՛, եաղի խօսկըն ավտալու չ'է.
Աստուծու սէրն կանչօղի պէս դըռնէմէդ ջուղար մի՛ անի:

Ամէն մարթ չ'ի կանա խըմի իմ ջուրըն՝ ուրիշ ջըրէն է.
Ամէն մարթ չ'ի կանա կարթա իմ գիրըն՝ ուրիշ գըրէն է.
Բունիաթս ավազ չ'իմանաս՝ քարափէ քարուկըրէն է՝
Սէլավի պէս՝ առանց ցամքիլ, դուն շուտօ՛վ խարար մի՛ անի:

Քանի գ'ուզէ քամին տանէ՝ ծօլէմէն ավազ չ'ի պակսի.
Թէգուզ ըլիմ, թէգուզ չ'ըլիմ՝ մէջլիսնէրուն սազ չ'ի պակսի.
Թէ կու պակսիմ, քի՛զ կու պակսիմ՝ աշխարիս մէ մազ չ'ի պակսի՝
Սայաթ-Նօվու գէրէզմանըն Հինդ Հաբաշ, Արաբ մի՛ անի:

Ե

Մէ խօսկ ունիմ իլթիմագօվ, անգան արա՛, օ՛վ աչկիլուս.
Սըրտումըս ինթիգար ունիմ, քու տիւրն քարօվ, աչկիլուս.
Աջա՞ք քիզ ինչ գէթ իմ արի՛ կէնում իս խրօօվ, աչկիլուս.
Աշխարս աշխարօվ կըշտացաւ, իս քիզանից սօվ, աչկիլուս:

Մագա՞մ էլ օջ օվ եար չէ սիրի, էս ի՞նչ արիւր, էս ի՞նչ բան ա.
Էշխէմէդ ջունուն իմ էլի, ման իմ գալի եանա եանա.
Էս դարդէն օջ օվ չը քաշէ, վուր մէ դանգին չի դիմանա՝
Սիրտըս լուրի պէս խօրվէցիւր էշխիդ կըրակօվ, աչկիլուս:

Դօստիրըս դուշման շինէցիր, եադէրուն ինչպէս դօստ անիմ.
Անցկացած օրըն չիմ տեսնում քանի գուգէ վուր դաստ անիմ.
Աստուած վրկայ, խիստ դըժար է, գլուխըս ինչպէս դուս տանիմ՝
Ես մէ փութըր նավի նրման, քու էշխըն է՝ ծով, աչկիլուս:

Գ՛ուզիմ բերանըս բաց անիմ, գօվըդդ ասիմ թարիփի պէս.
Տաս տարի է ման իմ գալիս Փադիշահի շահիփի պէս.
Օխտըն տարի էլ ման գու քամ սազըն ծէռիս Դարիրի պէս՝
Բութա Շահսանամըս դուն իս, է՛լ չունիմ օջ ով, աչկիլուս:

Թէգուզ հազար դարդ ունէնամ, ես սըրտումս ա՛հ չիմ ասի.
Իմ հուքմի հէքիմըն դուն իս, ես էլ ուրիշ Շահ չիմ ասի.
Սայաթ-Նօփէն ասաց. Զալում, ես էն մահին մահ չիմ ասի՝
Հէնչափ ըլի՛ դուն վըրէս լաս մազըդ շաղ տալօվ, աչկիլուս:

Զ

Մէջլումի պէս կօրաւ եարըս,
Լէյ-լի-ջան, ման իմ գալի եանա եանա.
Էրվէցաւ խունի ջիգարըս
Արնի պէս աչկս է լալի եանա եանա, եանա եանա:

Բըլբուլի նման լացիլ իմ,
Աչկիրըս արնով թացիլ իմ,
Էշխէմէդ հիւանդացիլ իմ,
Պառկած իմ դըժար հալի եանա եանա, եանա եանա:

Էշխէմէդ դարիլ իմ Եգիդ,
Հալվէցայ, մաշվէցայ քիզիդ:
Ռահմ արա՛, մէ խօսի՛ միզիդ՝
Բէմուրվաթ, ծէն իմ տալի եանա եանա, եանա եանա:

Էրվում իմ, կանչում իմ ա՛ման.
Ծուցըդ բաղ, ունքիրըդ քաման.
Աշխարիս մէջըն քիզ նրման
Զ՛իմ տէսած, ման իմ գալի եանա եանա, եանա եանա:

Մանուշակ բաց արած հօփին,
Կարմիր վարթ, ծաղիկ հուտօփին,
Շատ մի՛ լացցնի Սայաթ-Նօփին՝
Աչկիլուս, կըսկըծալի՝ եանա եանա, եանա եանա:

Առանց քիզ ի՞նչ կօնիմ սօյբաթն ու սազըն,
Ձէռնէմէս վէր կօծիմ չանգերըն մէմէկ.
Չունքի ուշկ ու միտկըս իրար շաղէցիւր,
Փահմէս կու հիռացնիմ հանգիւրըն մէմէկ:

Մէ դուգոնըն էրկու դաղին ի՞նչ անէ,
Մէ նօքարըն էրկու աղին ի՞նչ անէ,
Մէ բաղմանչին էրկու բաղին ի՞նչ անէ,
Փէյվանդ գ'ուզէ թագա տընգիւրըն մէմէկ:

Ղուրթ ին ասի փիւր ուստաքար դաղիւրըն.
«Բաղ շինէցի, վարթն քաղէցին վաղիւրըն.»
Ջափէն ես քաշեցի, սափէն եաղիւրըն.
Բաղիփէն էկաւ միզ էս րանգիւրըն մէմէկ:

Առանց քիզ ի՞նչ կօնիմ աշխարիս մալըն.
Չ'իմանայ քալագըն, չ'իմանայ դալըն,
Կու հաքնիմ մագէդէն, կու հաքնիմ շալըն,
Կ'էրթամ ու ման գու քամ վանքիւրըն մէմէկ:

Բըլքամ մէ մարթ ոստ գայ՝ վուր ինծ խըրատէ.
Գօ՛գալ, քու էշխէմէն սիրտըս ազատէ.
Կանց եօթըն իմաստնասիրացըն շատ է՝
Է՛ս քու, Սայա՛թ-Նօվա, բանքիւրըն մէմէկ:

Դուն էն գըլխէն իմաստուն իս, խիւքդ յիմարին բար մի՛ անի,
Էրագունըն տէսածի հիդ միզի մէ հէսար մի՛ անի,
Ես խօ՛մ էն գըլխէն էրած իմ, նուրմէկանց քաբար մի՛ անի,
Թէ վուր, գիդիմ, բէզարիւ իս, ուրիշին սաբար մի՛ անի:

Չը կայ քիզ պէս հուքմի հէքիմ՝ դուն Ռօստօմի Ջալ, թա՛քավուր.
Ասկըդ ասկէրունըն գօված, համ դուն իս գօգալ թաքավուր.
Թէ էսանց էլ սուչ ունէնամ՝ գըլուխս արա՛ տալ, թա՛քավուր.
Մըտիկ արա՛ քու Ստիղծօղին՝ նահախ տիղ դազար մի՛ անի:

Եարալուն հէքիմն էնդուր գ'ուզէ՝ դիդ տալու է ցա՛վ տալու չ'է.
Քանի գ'ուզէ արբար ըլի՝ դուլըն աղին դա՛վ տալու չ'է.
Դու քու սիրտըն իստակ պահէ՛, եադի խօսկըն ավտալու չ'է.
Աստուծու սէրն կանչօղի պէս դըռնէմէդ ջուզար մի՛ անի:

Ամէն մարթ չ'ի կանա խըմի իմ ջուրըն՝ ուրիշ ջըրէն է.
Ամէն մարթ չ'ի կանա կարթա իմ գիւրըն՝ ուրիշ գըրէն է.
Բունիաթս ավագ չ'իմանաս՝ քարափէ քարուկըրէն է՝
Սէլավի պէս՝ առանց ցամքիւ, դուն շուտօ՛վ խարար մի՛ անի:

Քանի գ'ուզէ քամին տանէ՝ ծօլէմէն ավագ չ'ի պակսի.
Թէգուզ ըլիմ, թէգուզ չ'ըլիմ՝ մէջլիսնէրուն սազ չ'ի պակսի.
Թէ կու պակսիմ, քի՛զ կու պակսիմ՝ աշխարիս մէ մագ չ'ի պակսի՝
Սայաթ-Նօվու գէրէզմանըն Հինդ Հաբաշ, Արաբ մի՛ անի:

Թ

Ես մի դարիւր բուլբուլի պէս, դուն օսկէ դափազի նրման.
Էրէսըս դի վուտիդ տակըն՝ անց կա՛ց, փիանդազի նրման.
Եա՛ր, քիզիդ խօսիլ իմ ուզում՝ Շահի իլթիմազի նրման.
Աջայիւր սուրաթի տէր իս՝ ունգըդ է գուլգազի նման:

Եա՛ր, մըտիլ իս բաղչի մէջըն աջայիւր սէյրան իս անում.
Շուղկըդ արէգազի նման է՝ տէսնողին հէյրան իս անում.
Ջիգարիս կըրակ իս տըվի, էրվում իմ՝ բիրեան իս անում.
Վո՛ւնց մէ գօզալ չէ՛ ունէցի՝ էտ քու արած նազի նրման:

Հէնց իմացի՛, եա՛ր, քու դուլ իմ, թանգ հախօվ գընած չըրադ իմ.
Դըրանըդ նընգած ըլիմ, օ՛վ տէսնէ. ասէ՛ տուսադ իմ.
Էշխէմէդ հիվանդացիլ իմ, վո՛ւնց մէոնում իմ, վո՛ւնց թէ սադ իմ.
Ծօվի պէս ուրաղան իմ տալիս, գըժվիլ իմ Արագի նրման:

Օ՛վ կու տէսնէ՝ ջունուն կու՛լի բարգ էրէսիդ խալ իս անում.
Էլ ջուքամըն դո՛ւն կու քաշիս, չուն մահիս՝ խիալ իս անում.
Եա՛ր, ես քիզ բարօվ իմ տալիս, — շուռ իս գալի՝ դալ իս անում:
Չունքի խօսկըդ անց է կէնում բէլլու ռահանդազի նրման,

Սայաթ-Նօվէն ասաց՝ կու լամ. չիմ լաց ըլի՛ թէ ճար ունէնամ:
Էլ ե՛ս կու քաշիմ էս դուսէն՝ թո՛ւղ ՚լի ահ ու զար ունէնամ.
Եա՛ր, քիզ վըրէն արք ունէնամ, մէ լավ իխտիար ունէնամ՝
Առնում, տանիմ մէջլիսնիրըն՝ օսկէջըրած սազի նման:

Ժ

Ուստի՛ գու քաս, դարիւր բըլբուլ,
Դու՛մի՛ լաց՛լի, ես իմ լալու.
Դու վարթ պըտոէ՛, ես գօզալին, —
Գու մի՛ լաց՛լի, ես իմ լալու:

Արի՛, բըլբուլ, խօսի՛ բառըն,
Օխնըվի՛ քու էկած սարըն.
Քի վարթն էրեց, ինձ իմ եարըն, —
Դու մի լաց՛լի, ես իմ լալու:

Ման իմ գալի դիդարի հիդ.
Վունց դարիւր բըլբուլ խարի հիդ.
Դու վարթի հիդ, ես եարի հիդ, —
Դու մի՛ լաց՛լի, ես իմ լալու:

Սալբուլի նրման կանանչ իմ,
Ե՛կ, խօսի՛, ձայնդ ճանանչիմ,
Դու վարթ կանչէ՛, ես եա՛ր կանչիմ,
Դու մի՛ լաց՛լի, ես իմ լալու:

Ղա՛րիւր բըլբուլ՝ ձայնիդ մալում,
Ես ու դու էրվինք մէ հալում,
Սայեաթ-Նօվէն ասաց զա՛լում,
Դու մի լաց՛լի, ես իմ լալու:

17433-59

ԺԱ

Խօսկիրըդ մալում իմ արի՝ անարատ մաքուր իս, ախպէր.
Օսկէ փարչումըն լըցուցած անմահական ջուր իս, ախպէր.
Խըմօղըն վո՛ւնց կու կըշտանայ՝ դուն կաթնէ ախպուր իս ախպէր,
Աշխարքըն ծօվ՝ դուն մէջըն նա՛վ ման գու քաա՝ փըրփուր իս,
ախպէր.
Վախում իմ թէ՛ ինձ էլ էրիս՝ անհանգչէլի հուր իս, ախպէր:

Հուր իս, էշխօվ կըրակած,
Խօսկ իմ ասում առակած,
Ի՛մ սիրմա էրծաթ ախպէր՝
Օսկէ ջըրօվ վարաղնած:

Աջա՞ք միգիդ ի՞նչ իս կամում, ի՞նչ է ասում էտ քու փալըդ.
Իսկի չ'իս գալի, չ'իս ասում. «Աջա՞ք ի՞նչ է բանդա հալըդ.
Աստուած վըկայ, սիրտըս էրից՝ ջէյրանի նըման մանգալըդ.
Ես քիզանից չ'իմ հիռանա, թէգուզ դուս գայ խաթու խալըդ.
Թէգուզ սիրիս, թէգուզ ատիս, թէգուզ համբուրիս, ախպէր:

Համբուրիմ սիրօվ համբուր,
Վունց օր խէչին է դաստուր.
Օվ քիզ խայեան մըտիկ տայ՝
Դառնայ էրկու աչկօվ կուր:

Քիզիդ բաս օ՛վ կարայ բըռնի՝ հազար բաբաթ բառ իս էլի.
Խօսկիրըդ անգին ջավահիր՝ Ասմաուրու հառ իս էլի.
Հուտըդ աշխարըս է գավթի՝ բալասանի ծառ իս էլի.
Չ'ը կայ քիզպէս էշխի ջունուկն՝ կըրակ նընգած վառ իս՝ էլի.
Շատ մարթիք քիզիդ կու էրիս, էտ լիզվի տէր վուր իս, ախպէր:

Վուր ես ասիմ՝ իմացի՛,
Էշխի մէջըն հիմնացի՛
Ինձ հուրեան բիրեան արիւր,
Ասում իս, թէ՛ դիմացի՛:

Խիլքըս գըլնէմէս տարիլ իս, լիրթ ու թուքս զարդ իս արի,
Սիրտըս փուրումըս սպանէցիր, էշխըդ քիզի նարդ իս արի,
Ինձ հուրեան բիրեան շինէցիր. աջա՞ք դուն էլ դարդ իս արի.
Եփ քի սիրօվ մէյման անիմ, վիկացի՛, թէ՛ մարդ իս՝ արի՛,
Ուրախացի՛, ուրախացո՛ւ՝ չունքի միզ մօդ հուր իս, ախպէր:

Հո՛ւր սիրօվ սիրէկան,
Քիզի դուլուդ պատվական,
Հազար թուրլու կէրակուր,
Սուրբ գինի անապական:

Համաշա իմ եարի համբին կանգնած իմ՝ տալիս իմ դօվա.
Աշխարքն աշխարօվ կըշտացաւ, իմ սիրտըն քիզանից սօվ ա.
Սըրէ՛, շաղտո՛ւ վուտիդ տակըն, էշխէդ դարայ՝ հավաջօվա.»
Իսկի չ'իս գալիս, չ'իս ասում. «Խիստ իս լալիս Սա՞յաթ-Նօվա.»
Չ'ըլի՛ միտկըդ մօլօրվիլ է՝ սըրտումըդ պըխտուր իս, ախպէր:

Պըխտուր սիրտըդ պարզ արա՛,
Բըլբուլի պէս փառզ արա՛,
Աստուծուն փա՛ռք, Քաղկումն իս՝
Դարդըդ Խանին արզ արա՛:

ԺԲ

Շար մարթ կօսէ՝ ես եարէմէն հասրաթ իմ
 Լէյլի՝ Մէջլումն է՛լ չ'է էլի է՛ս հալօվ
 Մարթ պիտի համաշա բէրանըդ տընդդէ՝
 Խօսկ իս ասում առակավուր մասալօվ:

Լիզուդ քաղցր ունիս՝ շաքար ու շարթըն.
 Մագիրըդ ունիս է՛ փաթըթած վարթին.
 Քի զարթարած տէսնիմ հիդ Ծաղկազարթին՝
 Հաքիլ ըլիս զարգարբաբըն խաս ալօվ:

Եա՛ ինծի կօրցըցէք, եա մէ բան արէ՛ք,
 Խրփէցէ՛ք մէ տիղըս, մէ նըշանարէ՛ք,
 Թէգուզ էստու համա քարասպան արէ՛ք՝
 Զ'իմ կըշտանում գօզալի հիդ խօսալօվ:

Աջաբ վո՞ւնց շիմանամ ես էս չափ դարին,
 Աչկէմէս արտասունք, դուս գու քայ՝ արին,
 Օրըն իր շափաթօվ կարօտ իմ եարին,
 Վունց օր դարիբ բըլբուլ՝ վարթին իսալօվ:

Խիլբըս տարաւ՝ ջադուբարին չ'իմ տէսի.
 Բէմուրվաթին, բէիդրարին չ'իմ տէսի.
 Սայաթ-Նօվէն ասաց՝ եարին չ'իմ տէսի,
 Ման իմ գալի արտասունքըս հուսալօվ:

ԺԳ

Ինծ ու իմ սիրէկան եարին՝ մէ տարի բէրած գիղէնաք.
 Ա՛խ քաշէլէն՝ սըրտիս մէջըն արունն մէրած գիղէնաք.
 Գիշիր ցէրէկ՝ եարի խաթրու՝ ջիգարըս էրած գիղէնաք.
 Աչկըս թաց, բէրանս ցամաք, լիզուս հիդբէրած գիղէնաք:

Սիրտըս փուրումըս թուլացաւ անգալնէրու զախ անէլէն,
 Ուշ ու միտկըս խառնրվէցաւ խուռըն խուռըն խաղ հանէլէն,
 Աչկէմէս ջուհարըն զընաց՝ եարէն կարօտ՝ ա՛խ անէլէն,
 Էլ ապրելու ումիկ չ'ունիմ, իմ օրըս կէրած գիղէնաք:

Էրած խօրված ման իմ գալի, մէ տիղ չը կայ մաք ունէնամ.
 Լիզվօվ չ'իմ կանացի ասի, թէգուզ խօսկըս փարդ ունէնամ.
 Ափսոսալու հազար ափսոս՝ ես է՛ս դադա դարդ ունէնամ.
 Էշխէն ուշկ ու միտկըս կապած, ինծ ջըրի տարած գիղէնաք:

Սիրտըս փուրումըս սըբուր է, ալ աչկիրըս լաց է անում.
 Ծօվըն նընգած ամբի նըման դօշս ու եախէս թաց է անում.
 Քանի վուր մըհլամ իմ դընում, դուգունս էլ խիստ բաց է անում.
 Հալվէցայ արնաքամէլի՝ եարէս հիդարած գիղէնաք:

Օվ տէսնում է, է՛ս է ասում. «Վա՛յ քու դարին, Սայեաթ-Նօվա,
 «Համաշա քիզ պիտինք տէսնի՝ աչկըդ արին, Սայեաթ-Նօվա,
 «Ինչո՞վ չ'էլաւ, չը ռաստ էկա՞ր մէ լա՛ւ եարին, Սայեաթ-Նօվա.»
 Ունբըրս էրագի պէս՝ զընաց՝ ծառըս չը խէրած գիղէնաք:

ԺԴ

Էնդուր աչկըս չ'է ցամաքում՝ սըրտիս մէջըն արին մընաց.
Վունչիչ դարօվ չը լավացաւ՝ մըհլամըս հիդ եարին մընաց.
Էշխէմէն հիւանդ պառկէցայ, աչկըս ճանապարհին մընաց.
Եփ մէռայ՝ իժում տիս էկաւ՝ նազըն բէհլըարին մընաց:

Գարունքվան վախտըն լըցվիլ է.-է'րանի ծիզ, ծաղկած վարիւր,
Թէ՞ բլբուլին բաղն զըրգէցիք, մանիշակով լիքըն սարիւր.
Բաս ինչի՞ ծէնըն չ'է գալիս, սալբու չինար, էտ ի՞նչ արիւր,
Ճուխկըդ բլբուլին սըպանից՝ կարմիր վարթըն խարին մընաց:

Ալ պուճպուճէն ասաց՝ խափէ՛ սարումըն դարիւր բլբուլին,
Եփ բլբուլին միտըն ածաւ ոէհնօվ կապած թայիգուլին.
Օվ վաղ գընաց՝ վարթըն քաղից, չ'ասին՝ թէ պէտկ է բլբուլին,
Վա՛յ քու դարին, դարիւր բլբուլ. վուր լէշըդ չափարին մընաց:

Խօսկիրըդ քաղցըր քաղցըր է, լիզուդ շաքար ու նաքաթ է,
Խըմօղին վընաս չ'ի անի՝ ծէռիդ բըռնածըն շարբաթ է.
Շափաթըն օխտն օրին, ասի, հաքածըդ բաբաթ բաբաթ է.
Հաքիլ իս բէհէզ ծիրանին՝ ծալած ղալամբարըն մընաց:

Աշուղի լիզուն բլբուլ է, օրհնանք ունէ, նալաթ չը կայ:
Շահի մօդ խօսկն անց կու կէնայ, սըպանէլու ջալաթ չը կայ.
Հէքիմ ու դադաստան չը կայ, մէ դըրուստ աղալաթ չը կայ.
Մէ մարթ չը կէր՝ ագատիլ էր, Սայեաթ-Նօվէն դարին մընաց:

1785 Յունիս

ԺԵ

Ձ'իս ասում, թէ՛ լա՞ց իս էլի.
Բարօվ տէսայ, իմ սիրէկան.
Վարթի նըման բաց իս էլի
Խարէրօվ,
Խարէրօվ.
Բարօվ տէսայ, իմ սիրէկան:

Արի՛ մէ դարդըս իմացի՛,
Էշխէմէդ համան իմ լացի.
Օըրս էսպէս անց է կացի
Դարէրօվ,
Դարէրօվ.
Բարօվ տէսայ, իմ սիրէկան:

Եփ կու հաքնիս ալ ու ատլաս,
Տէսնօղին կու շինիս մաս մաս.
Դօշիդ պիտի լալ ու ալմաս
Շարէրօվ,
Շարէրօվ.
Բարօվ տէսայ, իմ սիրէկան,

Ես քիզ գովիմ խաղի մէջըն,
Շամամիրըդ թաղի մէջըն.

Ման իս գալի բաղի մէջըն
Եարէրով,
Եարէրով.

Բարով տէսայ, իմ սիրէկան:

Սայեաթ-Նօվէն վո՞ւնց դընջանայ՝
Աչկիրըդ օսկէ փընջան ա.

Դուշմանի լիզուն մընջանայ
Չարէրով,
Չարէրով.

Բարով տէսայ, իմ սիրէկան:

Ժ.Զ

Ձէնըդ քաղցրը ունիս՝ լամգով կու խօսիս.
Նա պահէ քիզ, ումն օր ծառայիս, զօզալ.
Մէկըդ ջէյրանի է, ռանգըդ շաքարի,
Փռանգըստանէն էկած խարա իս, զօզալ:

Ղումաշ ասիմ՝ շուրեղէն է կու մաշվի,
Սալբի ասիմ՝ ախըր մին օր կու տաշվի:
Ջէյրան ասիմ՝ շատ մարթ քիզիդ կու եաշվի,
Բաս վո՞ւնց թարիփ անիմ՝ միրա իս, զօզալ:

Թէ մանուշակ ասիմ՝ սարէմէն կօսին,
Թէ ջափայիր ասիմ՝ քարէմէն կօսին,
Թէ վուր լուսին ասիմ՝ տարրէմէն կօսին,—
Արէզագի նըման՝ փարա իս, զօզալ:

Գ՛ուզիմ թէ հումաշա դըրանըդ գամ ուխտ՝
Աչկիրըդ կարմիր վարթ, նուր բացարած տուխտ,
Լիզուդ՝ գըրիչ ունիս, ծէսըդ՝ գուլգազ թուխտ.
Ծօվէմէն դուս էկած՝ զարա իս, զօզալ:

Սիրոյ սիրմըդ սըրտիս մէջըն ցանէցիր,
Նազ ու դամգօժ, եա՛ր, իմ հօքիս հանէցիր,
Է՛ս քու Սայեաթ Նօվուն դո՞ւն սըպանէցիր.
Գըլխիդ էկած դադէն առայ ես, զօզալ:

ԺԷ

Էս օր իմ եարին տէսայ բաղչի մէջն ման գալով,
Գէղինըն զարթարվէցաւ իմ եարի օսկէ նալով:
Բըլբուլի պէս պըտուտ էկայ՝ վարթի վրայ ձէն տալով,
Ջունուն էլաւ խիլքս գլխէս՝ սիրտս տխուր, աչկս լալով.
Յոյս ունիմ իմ Ստիղծօղիմէն՝ միւր դուշմանն ըլի է՛ս հալով:

Եա՛ր, էտ քու նազ ու դամբով՝ ջանքս փուլ ու փանդ իս արի,
Խմիլ իս էշխով շարբաթն, պոռնիւրդ դանդ իս արի.
Խաթու խալով, քաղցր լիզվով՝ շատ ինձ պէսին բանդ իս արի.
Տո՛ւր դանակն ինձի, սպանէ՛, մի՛ առի՝ ըրշխանդ իս արի.
Չունքի մահս եարիմէն է, թո՛ւղ լի մէռնիմ լավ զօգալով.

Տարին տասերկու ամիս մազիրդ հոռս ծ կու լի.
Պոռնմէդ միղր է կաթում, թօղնիս եախէդ թաց կու լի.
Գարնան շնչի նման՝ կարմիր վարթի հիդ, բաց կու լի.
Ինչ օգուտ է քու բաղմնչուն, դարիք բլբուլն լաց կու լի.
Մուրվաթ չունիս. պտուտ գու քայ բաղչի վրայ ճրկճրկալով:

Եփ քու սուրբաթն կու քաշին՝ նաղշումն շնուք կու տաս.
Կու վառվառս ճրաքի պէս՝ սաղչումն շնուք կու տաս.
Մըշկով լիքն բըրօքի պէս՝ թաղչումն շնուք կու տաս.
Բաց կու լիս կարմիր վարթի պէս՝ բաղչումն շնուք կու տաս.
Քամին դիբլի փօթլիդ մէջն՝ հուտդ գու քայ վոզալով:

Ես է՛լ ուրիշ եար չունիմ, էս գլխէն վաղ իմացի՛.
Անգան արա՛, մատաղ իմ քիզ, էս խօսկս սաղ իմացի՛.
Մտիկ արա՛ քու Ստիղծօղին, տուգ՝ նամագ՝ աղ իմացի՛.
Սայեաթ-նօվին մի՛ ջգրէցնի, էշխմէդ՝ տուսաղ իմացի՛.
Խիլքս գլխէմէս տարիլ իս քու բէմուրվաթ զարդիշ տալով:

ԺԸ

Աշխարումըս ա՛խ չիմ քաշի, քանի վուր ջա՛ն իս ինձ ամա.
Անմահական ջըրով լիքն օսկէ փրնջան իս ինձ ամա.
Նըստիմ, վըրէս շըվաք անիս՝ զարբաք վըրան իս ինձ ամա.
Սուչս իմացի՛, էնէնց սպանէ՛ Սուլթան ու իման իս ինձ ամա:

Մէկըդ սալբու չինարի պէս, ոանգըդ Փրոանգի առլաս է,
Լիզուդ շաքար, պոռնդ դանդ, ալոէքըդ մարբրիտ ալմաս է.
Օսկու մէջն մինա արած աչկիրդդ ակնակապ թաս է.
Պատվական անգին ջափալիւ, լալ Բաղէշխան իս ինձ ամա:

Ես էս դարդին վո՛ւնց դիմանամ՝ մագամ սիրտըս ունիմ քարած,
Արտասունքս արուն շինէցիր, խիլքս գըլխէս ունիմ տարած.
Նու բաղ իս, նուր բաղչի մէջն բօլօրքըդ վարթով չափարած.
Վըրէդ շուռ գամ բլբուլի պէս՝ սիրով սէյրան իս ինձ ամա:

Քու էշխըն ինձի մաստ արաւ. ես զարթուն իմ, սիրտս է քընած.
Աշխարս աշխարով կըշտացաւ, իմ սիրտըս քիզնից սով մընաց.
Եար, քիզ ինչօ՛վ թարիփ անիմ՝ աշխարումըս բան չը մընաց.
Կրակէ ծօվէմէն դուս էկած՝ ոաշ, ջէյիրան իս ինձ ամա:

Ի՛նչ կու՛լի մէկ հիդըս խօսիս՝ թէ վուր Սայեաթ-նօվու եար իս.
Շուխըդդ աշխարըս բըռնիլ է՝ արէգագի դէմն փար իս.
Հուտով՝ հիլ, միխակ, դարիչին, վարթ, մանուշակ, սուսանբար իս,
Կարմըրագուն դաշտի ծաղիկ, հօվտաց շուշան իս ինձ ամա:

Ինձ սիրէցիր, էշխըն նընգար, խաղի դավթար իմ քիզ ամա.
Մի՛ քաղի փըշի ծաղիկըն՝ վարթ սուսանբար իմ քիզ ամա.
Զ'իմ թօղնի արէգագումըն՝ բաղլի սաջար իմ քիզ ամա.
Ես քու մահըն վո՛ւնց կու խընդըրիմ՝ նուղլ ու շաքար իմ քիզ ամա:

Է՛լ քու բաղին մըտիկ արա՛, ուրիշ բաղէն վարթ չ'ին տա քիզ.
Աղ ու հացըն մի՛ դէն գըցի, շափթէնը մէկ մըտիկ տո՛ւ միզ.
Թէգուզ աշխարըս պըտուտ գաս՝ չ'իս տէսնի ինծի պէս ազիզ.
Թաք ուրիշ գօզալ չը սիրիս՝ իղըարօվ եար իմ քիզ ամա:

Թաք ես մօրէս չ'էի ծընի. վա՛յ էն օրին՝ ես քիզ տէհայ.
Դու բուլբուլ իս, ես կարմիր վարթ. չ'ասիս, թէ՛ վարթըն ջալդ
կ'էհայ.

Մէ փուբըր էտէնց դիմացի՛, շուտօվ Հընդըստան մի՛ էհա.
Անգօրծիլ, անխարջ ու քըրիհ՝ մանդիլի զար իմ քիզ ամա:

Աստուած վըկայ, դիմիշ արած գըլուխըս քիզ մատաղ ըլի.
Ծ'կ քիզիդ սիրօվ դամ անիմ, օ՛վ գ'ուզէ բէդամաղ ըլի.
Ես քու խօսկէն չ'իմ անց կէնա, թաք քու դամաղըն չաղ ըլի.
Թէգուզ անմահութին ուզիս՝ սիրօվ կու ճարիմ քիզ ամա:

Քու դարդըն ինծի պառվէցուց. ո՞ւմըն ասիմ, Սայեաթ-Նօփա.
Մի՛ գըցի ձէռնէմէն ձէռն՝ օսկէ թաս իմ, Սայեաթ-Նօփա.
Փռանգըստանու միջէն էլած՝ զար ատլաս իմ, Սայեաթ-Նօփա.
Ծալէ՛ դավթարդ, դութին դի՛. ոանգ ու բուքար իմ քիզ ամա:

Սայեաթ-Նօփէն

Ի՛նչ կօնիմ ճեփմըն, ի՛նչ կօնիմ ջարեմ՝
Քու սըվածըն ուրիւ դիդ է, ո՛ւրիւ դիդ:
Էրում է մըհլամըն, չ'է լավնում եարեմ.
Քու սըվածըն ուրիւ դիդ է, ո՛ւրիւ դիդ:

Սիրէկանն

Ասաց քե. «Հիւացի՛ գըլխեմես գընա՛,
«Քու ասածըն ուրիւ սիդ է, ո՛ւրիւ սիդ:
«Էս քու արարմունքսն քիզի չ'ի մընա,
«Քու ասածըն ուրիւ սիդ է, ո՛ւրիւ սիդ»:
«Ո՛ւրիւ սիդ, ամա՛ն, ուրիւ սիդ»:

Սայեաթ-Նօփէն

Ասի քե. «Էջեմեհ չ'իմ հանգչում օանըս,
«Ձեռնիրս քըլացալ՝ չ'է շինում բանըս,
«Էջվեցալ ջիգարս, մաշվեցալ ջանըս՝
«Քու սըվածըն ուրիւ դիդ է, ո՛ւրիւ դիդ»:

Սիրէկանն

Ասաց. «Իմ դիդեմեն քիզ չը կայ չարա,
«Գրեմա՛ր քե խիլ ունիս՝ գրլխիդ նար արա՛,
«Քե չե՛ անիլ կու սամ քիզ փարա փարա.
«Քու ասածըն ուրիշ տիղ է, ո՛ւրիշ տիղ:»

Սայեաթ-Նովէն

Ես բըլբուլ իմ, վարքս մընաց խարումըն.
Կըսակ դըրիւր սըրտիս խուցի եարումըն.
Վո՛ւնց գըրանգումըն կայ, վո՛ւնց դաւթարումըն
Քու սըվածըն ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ:

Սիրէկանն

Ասաց քե. «Քի գարար՝ տիեցիւր շանըդ.
«Կըսեցիւր աղաբըդ, կըսեցիւր անըդ.
«Մի՛ վիթի արունըդ, մի՛ շանց տա մանըդ,
Քու ասածըն ուրիշ տիղ է, ո՛ւրիշ տիղ:»

Սայաթ-Նովէն

Ասի քե. «Մագիրըդ սուրմա իս անում,
«Հենց գիդիս՝ չիմ գիդի, եա՛ր, չիմ իմանում.
«Սեբըդ ինձ ման դարաւ՝ էլ չիմ դիմանում,
«Քու սըվածըն ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ:»

Սիրէկանն

Թափառուրի թագի լայիղ փարըն իմ,
Շիրինի պէս Փանրադի դիդարըն իմ,
Ես է՛ն գրլխեն Սայեաթ-Նովու եարըն իմ,
Քու ասածըն ուրիշ տիղ է, ո՛ւրիշ տիղ:

Սայեաթ-Նովէն

Հիդըս խօսի՛, մի՛ կենա խըռօվի պէս.
Տալդա սըվիւր՝ գեմիս տարաւ ծովի պէս.
Կու մեռնիմ, չիս տեսի Սայեաթ-Նովի պէս.
Քու սըվածըն ուրիշ դիղ է, ո՛ւրիշ դիղ.
ամա՛ն, ուրիշ դիղ:

1756 Սեպտեմբեր 3

ԻԱ

Անգին ակըն վըրէդ շարած՝ անբան օսկու ռախտ իս, զօգալ
Աստուած քիզ ու նըրան պահէ՝ ում հիդ վուր նըվախտ իս՝ զ
Բըլբուլին լիզու շինէցիր՝ դուն վարթի դըրախտ իս, զօգալ
Վարթըն՝ մէ ամիս ումըր ունէ, դո՛ւն ամէնան վախտ իս, զ

Մէմէկ մէմէկ է՛լ չի ասվի՝ Թարիփը դարաւ քուլիչով.
Պատիրըդ՝ զարով զարբարով, դօշամէդ՝ խալով խալիչով.
Տախտակնիրըն՝ էրծաթէմէն, միխիրըն՝ օսկէ գուլիչով.
Խօսըով փաչայէմէն թօղած, դո՛ւն, թօվուզի տախտ իս, զ

Սկանդարի Զուլղարի թօղած ջափահիր իս, անգին լալ իս.
Դանգըն դանգի միչէն հանած, հիդքաշած մըսխալ մըսխա
Եփ դուն սէյրանգահըն կ'էհաս՝ օջ օվ այնումըդ չ'է գալիս
Փաք չ'ունիս փաչահզադիմէն, անդամ առանց սախս իս զ

Թէգուզ մըտօք ճարտար բլի, կանց Սօդումօն դադա բլի,
Թէգուզ մարքարիտօլ լիքըն, թէգուզ սադափ սադա բլի.
Թէգուզ արեգագ լուսնիակ, թէգուզ հուրիզադա բլի,
Էտ քո՛ւ ամէն մարիփաթօվ դիփունին կու ախտիս, զօգ

Երզնուց վըրէդ ծուն է էկի՝ փունջ մանիշակ նուր իս, ջան
Մօդըդ նըստօղըն կու էրվի՝ էտ նազի տէր վուր իս. ջանո
Դիո Սայեաթ-Նօվէն չ'է մէոի՝ դուն ինչի՞ տըխտուր իս, ջան
Թաք ես մեռնիմ, դուն սաղ բլիս, գէրէգմանըս վաղ տի՛ս,

1758

ԻԲ

Էշխէմէդ հիվանդացիլ իմ, դիդի համա իմ լալի.
Վախում իմ թէ դարդըն հալէ, եղի համա իմ լալի.
Շահի կարքած վէքիլի պէս գիդի համա իմ լալի.
Տանէն դուս արածի նըման տիդի համա իմ լալի:

Մէ տիդ հուքմի հէքիմ չը կայ՝ դուռըն էհամ, կանչիմ հարա.
Վի կէնայ Լօղմայ հէքիմըն՝ բալքամ դարդիս անէ չարա.
Տի՛ս թէ ինչպէս է շըփօթվի՝ դուն իմ խիլքին մըտիկ արա՛,—
Ջուրըն էկաւ՝ գէրանս տարաւ, ծիդի համա իմ լալի:

Սիրտըս էշխէմէն էրած է, դուգուն դադըն ի՛նչ կօնիմ.
Վո՛ւնց ղօբա ունէ, վո՛ւնց չափար՝ ես էնպէս բաղն ի՛նչ կ'օնիմ.
Անդի լարըն կըտըրվիլ է՝ դարդակ սադաղն ի՛նչ կօնիմ.
Նիտըս քարումըն կօտրէցի, թիդի համա իմ լալի:

Ղալամըն գիրըս չ'է գըրում՝ մէջ չուրացած թանքի նըման.
Խօսկիրըս մէմէկ չ'ի ասվի՝ իմաստնէրու բանքի նըման.
Մէշըն չ'իմ կանացի մըտնի, ծօվի ծածկած վանքի նըման.
Խօստօվնահէրըս հիւացաւ, միդի համա իմ լալի:

Գիդումըն՝ մէլիք տանուտէր, քաղաքտիդըն՝ Սուլթան Խան իս.
Բաղումըն՝ վարթ ու մանիշակ, սարումըն՝ սընըուլ սուսան իս.
Ղաբուլ ունէ Սայեաթ-Նօվէն՝ թաք քու ձեռով դուն սըպանիս.
Մէռնէլուս համա չ'իմ հօքում, ցիդի համա իմ լալի:

1758

ԻԳ

Շատ սիրուն իս, Շախաթայի, ասողին՝ խար չ'իս անի.
Անգաղ գըցիս էշխի մէջըն, հիդ կ'էհաս՝ քար չ'իս անի.

Էշխըն հէստի կըրակ ունի՝ վո'ւնց կու էրվի, վո'ւնց կ'էթայ.
Թէգուզ նընգնիմ ծովի մէջըն՝ հովնալու ճար չ'իս անի:

Բաս Աշուղըն վո'ւնց դիմանայ էտ քու տըրված կէծակուն
Դուն ինքնակալ թաքավուր իս՝ բէհուբազար չ'իս անի:

Թէ վուր սարէրուն հանդիբիս՝ կու հալիս մումի նըման.
Թէ վուր քաղաք տիդ հանդիբիս՝ կու քանդիս, - վար չ'իս անի

Իսկի բէհուբազար չ'ունի՝ Շախաթայեա չ'ասողըն.
Էնդու համա, Սայեաթ-Նովա, շատ էյթիբար չ'իս անի:

ԻԴ

Ես քու դիմէթըն չ'իմ գիդի՝ ջավահիր քարին նըմանիս.
Տեսնողին Մէջլում կու շինիս՝ Լէյլի՝ դիդարի նըման իս:

Աշխարումըս իմըն դո'ւն իս,
Բէմուրվաթ իս, մուրվաթ չ'ունիս.
Պըռօշնէրիդ նաբաթ ունիս, —
Ղանդու շաքարի նըման իս:

Դադա պիտի՝ թարիփդ ասէ, —
Ակոէքըդ եաղութ ալմաս է,
Ռանգըդ Փըռանգի ատլաս է, —
Ջար ղալամքարի նըման իս:

Մազիրըդ նըման ռեհանի,
Դուն ուրիշ խիալ մի՛ անի,
Ռահմ արա՛, հօքիս մի՛ հանի,
Մուրվաթով եարի նըման իս:

Վո'ւնց դիմանամ էսչափ չարին՝
Աչկէմէս կաթում է արին.
Սայե'աթ-Նովա, նազու եարին
Գընած նօքարի նըման իս:

ԻԵ

Թամամ աշխար պըտուտ էկայ՝ չը թօղի Հաբաշ, նազանի.
Չը տէսայ քու դիդարի պէս՝ դուն դիփունին բաշ, նազանի.
Թէ խամ հաքնիս, թէ զար հաքնիս, կու շինիս դումաշ, նազանի.
Էնդու համա քու տէսնօղըն, ասում է՝ վա՛շ վա՛շ, նազանի:

Դուն պատվական ջավահիր իս, էրնէկ քու առնօղին ըլի.
Օվ կու գըթնէ՝ ա՛խ չի քաշի, վա՛յ քու կօրցընօղին ըլի.
Ափսո՛ւս վուր շուտօվ մէռիլ է, լուսըն քու ծընօղին ըլի.
Ապրիլ էր, մէկ էլ էր բէրի քիզի պէս նաղաշ, նազանի:

Դուն է՛ն գըլխէն ջուհարդար իս, վըրէդ գարնըշան է քաշած.
Դաստամազիդ թիլի մէջըն մէ շադա մարջան է քաշած.
Աչկիրդ օսկէ փիալա՝ չարխէմէն փընջան է քաշած.
Թէրթէրուկըդ՝ նիտ ու նաշտար, սուր դալամթըրաշ, նազանի

Էրէսըդ՝ Փարսէվար ասիմ, նըման է շամս ու դամարին.
Բարակ միչկիզ թիրման շալըն՝ նըման է օսկէ քամարին.
Ղալամըն ձէռին չէ կանգնում, մաթ շինէցիր նաղըքարին.
Եփ նըստում իս՝ թուծի դուշ իս, եփ կանգնում իս՝ ոաշ, նազանի

Ես է՛ն Սայեաթ-Նօվասին չիմ՝ վուր Կվզի վըրայ հիմնանամ.
Աջա՞ք միզիդ ինչ իս կամում՝ սըրտէդ մէ խաբար իմանամ.
Դուն կըրակ, հաքածըդ կըրակ, վո՛ւր մէ կըրակին դիմանամ
Հինդու դալամքարու վըրէն ծածկիլ իս՝ մարմաշ, նազանի:

1758

ԻԶ

Գ՛ուզիմ՝ ումբըքս հէնց անց կացնիմ՝ օրըս՝ մունաթ չը քաշէ.
Թէգուզ հազար դարդ ունէնամ՝ դարըս մունաթ չը քաշէ.
Ղաստ անիմ՝ բարու հանդիբիմ՝ չարըս մունաթ չը քաշէ.
Գըլուխըս չարէն ոադ անիմ՝ սարըս մունաթ չը քաշէ.
Էրէսըս հայեալու պահիմ՝ արըս մունաթ չը քաշէ:

Հիռու տիղացէն գալիս իմ, խիլքի գարար շահ իմ բէրի.
Հուջըս լիքն է անգին լալօվ, ջահալիրչուն ահ իմ բէրի.
Հինդու միչէմէն դուս էկած դիմէթօվ մահաթ իմ բէրի.
Տէսնօղըն՝ թահրըն չի գիդի՝ մէ հէստի քարգահ իմ բէրի.
Հէստի տիղ դուքան բաց անիմ՝ գարըս մունաթ չը քաշէ:

Մէ բիոըս Փռանգի առլաս է, տալիս է շօվդ ու շափաղաթ.
Մէ բիոըն գար դալամքարի, տիղ ունի վունց օր մաքաղաթ,
Մէ բիոըս Չինումաչինին կու առնէ թամամ փառաղաթ.
Մի բիոըն ենգիդունիա, մէ բիոըն փաչայի խալաթ,—
Վունց ձէվիլ գ՛ուզէ, վունց կըտըլի՝ կարըս մունաթ չը քաշէ:

Մէ բիոըն դըրմըդ ու զափռանգ, մէ բիոըն էլ գանջափիլ ա,
Մէ քանի բիոըս դարիչին, մէ բիոըն էլ դարանփիլ ա,—
Բէրնիըն վըրայ չէ գալիս՝ հակնիրըս է սիլա սիլա.
Անտակ ծօվի միչէն հանած ակնիր ունիմ՝ լալ ու թիլա.
Մարքարիտըս շադա շադա՝ շարըս մունաթ չը քաշէ:

Շատ մարթ էստունք կու իմանայ, կօսէ. «Հալբաթ սա զանգին ա.»
Չի՛ն գիդի թէ ուշկ ու միտկըս հազար մէ բաբաթ հանգին ա.
Մարիփաթօվ քաղցըր լիզուն դիփունի վըրայ անգին ա.
Սայեաթ-Նօվէն էնդուր կու լայ՝ գըլուխըն մահու հանգին ա:—
Աստուած սիրօղըն ինձ ազատէ՝ եարըս մունաթ չը քաշէ:

ԻԷ

Դուն է՛ն հուրին իս՝ վուր գէմի կու զավթէ.
Չունքի ինձ զավթէցիր խափօվ, նազանի.
Արիվիլք, արիվմուտ, հարավ ու հիւսիս
Չը կայ քիզի նրման՝ չափօվ, նազանի:

Շատ մարթ քու էշխմէն կու դառնայ Եզիդ.
Արի՛ մէ ռահմ արա՛, լավ կացի՛ միզիդ.
Գ՛ուզիմ թէ համաշա դամ անիմ քիզիդ՝
Սանթուրօվ, քամանջօվ, դափօվ, նազանի:

Դարդիրըս շատացաւ՝ ասիլ իմ ուզում.
Աչկէմէս արտասունք հուսիլ իմ ուզում.
Համաշա, եա՛ր, քիզիդ խօսիլ իմ ուզում.
Սիրտըս է՛ն կըշտանում զափօվ, նազանի:

Հայեալու ես, ադաբ ունիս, ար ունիս.
Ձէռիդ դաստա կապած սուսանրար ունիս,
Տո՛ւր ինձի սըպանէ՛ իխտիար ունիս.
Հէնչաք ըլի՛ կէնաս բափօվ, նազանի:

Ծայեաթ-Նօվէն ասաց՝ արզ անիմ խանին.
Ղաբուլ ունիմ՝ քու խաթրու ինձ սըպանին:
Հէնչաք ըլի, եա՛ր, գաս իմ գէրէզմանին,—
Ածիս խուղըն վըրէս ասփօվ, նազանի.

ԻԸ

Աջա՞ք քու սիրտըն օ՛վ շինից՝ խօնարից, հիզնից՝ բէդամադ.
Քանի գ՛ուզէ մարթ վուր հարփի, վո՞ւնց կու՛լի վազնից բէդամադ.
Եա՛ր ես քիզ ի՞նչ գէթ իմ արի՛ նըստած իս միզնից բէդամադ.
Քամէցիր էշխիդ մանգանօվ,—ես պիտիմ քիզնից բէդամադ:

Ինչ քիզանից հիռացիլ իմ, իմ ջանումըս ջան է՛ն մըտի.
Ուշկ ու միտկըս դուն իս տարի, ձէռիս մէջըն բան է՛ն մըտի.
Հէնց գիդիմ՝ թէ չուրս տարի է Քաղաքըն քարվան է՛ն մըտի.
Ռախտարի նրման նըստած իմ՝ իջարից, միզնից բէդամադ:

Հալքաթ սէրըն կէս է էլի՛ վուր միզի ասիլ է ուզում.
Չուրս տարէկան էրէխի պէս եարըս խըրատիլ է ուզում.
Բըռնիլ է էշխի դանակըն, սիրտըս կըտրատիլ է ուզում.
Շատ մարթ կայ նըստած՝ լաց լէլիս, զօզալի նազնից բէդամադ:

Թէգուզ իմացի՛, կարթացի՛ իմաստնասիրաց առակըն:
Էշխմէդ ջունուլն իմ էլի, վէր էկաւ սըրտիս վարակըն.
Աստուած վըկայ, մարթ չը քաշէ՛ դըժար է էշխի կըրակըն.
Տէսայ արունուտ ջէյրանըն՝ վուրսնուրքի՞ն գէնից բէդամադ:

Անց կացաւ աշու խաղ է ուզում
Հասաւ զարունքվան հուսանըն բըլ
Մայեաթ-Նօվէն առանց նընգիր հիտըն գ
. : կօրցըցած խօնթկարի պէս նըստա

ԻԹ

Դարդ մի՛ անի, ջան ու ջիգար, միտկողդ դիպաց չը տեսնէ.
Աչըկ խավրի, անգաճ խուլանայ՝ էրէսըդ թաց չը տեսնէ.

Վո՛ւնց արէգագըն շուղկը տա՛յ, վո՛ւնց լուսինը լուս անէ՛.
Ավալ քու տէսնողըն մէննի՝ քիզ գըլխիբաց չը տեսնէ:

Դուն գըլուխըդ մահի կու տաս, ես էլ քիզիդ կու մէռնիմ.
Մի՛ր էդնէն թամամ աշխարըս սով քաշէ,—հաց չը տեսնէ,

Թէ վուր չը գամ ու չը տեսնիմ՝ հազար բաբաթ բան կօսիս.
Քաշկա մարթ վո՛ւնց գայ, վո՛ւնց խօսի, վո՛ւնց քի տըխրած
չը տեսնէ:

Աստուծու բէրնէմէն առնիս մըխիթարիչ սուրբի հօքին,
Է՛լ վաղ մէննի Սայեաթ-Նօվէն՝ ճիտըդ գըցած չը տեսնէ:

Լ

Դիբա ու Խնգիդունիա, զարբաբ ու զար իս, գօվէլի.

Հինդու դիարէմէն էկած զարդալամբար իս, գօվէլի.

Շատ սօվդագար քիզ կու պըտոնէ՝ դու անգին քար իս, գօվէլի.

Շատ սօվդագար քիզ կու պըտոնէ՝ դու անգին քար իս, գօվէլի.

Եփ դու բաղչէն սէյրան կ'էհաս՝ ծօվի նըման կու քաա ալիդ.

Դըլուխըդ պահէլօվ արա՛, նամ չը դիբչի խաթու խալիդ.

Տէսնողըն հէյրան կու մընայ՝ էտ քու սիրուն մահի ջամալիդ.

Աշխարուժըս նուր դուս էկած՝ թագա նուգբար իս, գօվէլի:

Արի՛ միզիդ մէ՛ լավ կացի՛, դուրբան ըլիմ մուրվաթումըն.

Ման էկայ երկիր, չը տէսայ՝ էտ քու նըման ջուրաթումըն.

Վո՛ւնց Հինդու դիարումըն կայ, վո՛ւնց Փըռանգի սուրաթումըն.

Քաշվիլ իս քարգահի մէլըն, ուրիշ թահար իս, գօվէլի:

Թարիփըդ դավթար իմ արի, փիլ պիտի՝ վուր գիրքըն տանէ.

Դուն քու մըտկի հիդ մի՛ էհա, էտ խիալըն սըրտէդ հանէ՛.

Մէլըդ՝ հադիդէմէն քաշած սիրմա մալթուլի նըման է.

Աշխարիս շըգաք իս անուժ՝ սալը ու չինար իս, գօվէլի:

Ես քիզանից չ'իմ հիռանա՝ թէ չ'ի հասնի մահիս վադէն.

Եփ մէռանիմ, շաղ տո՛ւ վըրէն՝ դաստամագի թիլի շադէն.

Հէնչաք ըլի՛ ուրախ կէնաս. Սայեաթ-Նօվէն առնէ՛ դահէն.

Շատ մարթ կօսէ՝ թէ եար ունիմ, դո՛ւն ուրիշ եար իս, գօվէլի:

ԼԱ

Էշխըն վառ կըրակ է էրվելով գու քամ.—

Շատ մարթ կօսէ՝ ես եարի հիդ ման գու քամ:

Էս դարդէմէն օվ չէ քաշի՝ վո՛ւչ քաշէ.

Օ՛վ եար սիրէ, է՛լ չասէ թէ. «ջա՛ն, գու քամ:»

Շատ մարթ կայ՝ է՛ն գըլսէն սըրտում ունէ դամ.

Բազի՛ մարթ չէ քաշի, էշխէմէն է խամ.

Ինչ ասիս կօնիլ տայ՝ սէրն է անըսկամ.—

Հալվէցայ, մաշվէցայ, է՛լ ի՛նչ «ջա՛ն, գու քամ:»

Էշխըն վուր կայ՝ հազար բաբաթ հանգ ունէ.

Ուշկ ու միտկըն կու քընէցնէ՝ բանգ ունէ.

Բըռնածըն չի թօղնի՝ դայիմ չանգ ունէ.—

Էնդու համա՝ խան հիդ կ'էհամ, խան գու քամ:

Թէ դուն էշխի հիդ մանգալըն հարցընիս՝

Չի դիմանա Բօստօմ Զալըն՝ հարցընիս.

Թէ բէմուրվաթ եարի հալըն հարցընիս՝

Ասում է թէ. «Սուլթան գու քամ, խան գու քամ:»

Սայեաթ-Նօվէն ասաց՝ շատի ջանք դըրի,

Մէ բափա չը տէսայ հում կաթնակիրի.

Օվ օր ինծ չի սիրի, իս էլ չիմ սիրի.

Սէրըն սէր կուբէրէ, սիրէկան գու քամ:

ԼԲ

Արի՛ համօվ դուլուդ արա՛, խալխի նօքար Սայեաթ-Նօվա.

Ամէն մարթ չի կանա ճանգի շահօվ շըքար, Սայեաթ-Նօվա.

Օ՛վ քիզի լիզի պարքիվէ, դուն տո՛ւ շաքար, Սայեաթ-Նօվա.

Ղաստ արա՛՝ շուշէդ չը կօտրին, չը խըփին քար, Սայեաթ-Նօվա:

Թէգուզ դըպրատանըն պահ տաս՝ ծեծօվ չի խըրատվի խիվըն,

Ինչը ու անծնէն չը դուս էհայ անախտէլի էն չար դիվըն.

Բէդասլըն՝ ասըլ չի դառնա. թօլօվ չի սիպտակի սիվըն.

Ծուռըն փէտըն չի դըրըստի ոանդան, դուրգար Սայեաթ-Նօվա:

Թէգուզ իմանաս, գիդէնաս աստղէրու համբարքըն սիրուն.

Անբաքի գուրծըն կօրած է՝ կարթա՛ չարանց վարքըն սիրուն.

Ավիտարանի խօսկէրըն՝ մարքարիտէ կարքըն սիրուն.

Մի՛ ածի խուզի առչիվըն լալ ու գօվար, Սայեաթ-Նօվա:

Թէ էս կինաց փառքըն չուզիս՝ էն կինաց ալմասըն կու տան.

Թէ հօքուդ խաթիր շալ հաքնիս՝ զար քաշած առլասըն կու տան.

.

Խօստօվնիս արած միխկըդ. չանիս ինքար, Սայեաթ-Նօվա:

Վուր տիղ հասնիք, վուր տիղըն սուք, վուր տիղ սոյբաթ խաղ

ըլու

Վուր տիղ ժամ, վուր տիղ պատարաք, վուր տիղ սիրով տա

ըլու

Թէ վուր հօրուդ կամքն իս անում, մարմինդ բէշամաղ է ըլու

Վո՞ւր մէդարդին կող դիմանաս դո՛ւն ջըրատար Ասյեաթ-նօ

175

ԼԳ

Բըլբուլի հիդ լաց իս էլի,

Վարթի նման բաց իս էլի

Վարթաջըրով թաց իս էլի,—

Թաց իս էլի.

Չ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.

Քիզ նման, քիզ նման.—

Դո՛ւն իս աննման:

Սիրունութիւնդ էլաւ արբար.

Մազիւր ունիս՝ սիւմ ու շարբար.

Քի սազ գու քայ դուշու զարբար.—

Ղուշու զարբար,

Չ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.

Քիզ նման, քիզ նման.

Դո՛ւն իս աննման:

Էրէսըդ է շամս ու դամար.

Ջանըս դուս գու քայ քիզ ամար:

Մէջկիդ ունիս օսկէ քամար.—

Յսկէ քամար,

Չ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.

Քիզ նման, քիզ նման.—

Դո՛ւն իս աննման:

Հաքիդ զարըն՝ ալ իս արի.
Բըլբուլի հիդ լալ իս արի.
Բարկ էրէսիդ խալ իս արի,—

Խալ իս արի.

Ձ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.
Քիզ նման, քիզ նման,—
Դո'ւն իս աննման:

Դարդըս ասիմ՝ կու լան սարիր.
Էս ի՞նչ բան էր, վուր դուն արիր.—
Սայեաթ-նօվուն՝ ջունուն արիր,—

Ջունուն արիր.

Ձ'կայ քիզի նման, չ'կայ քիզի նման.—
Քիզ նման, քիզ նման.
Դո'ւն իս աննման:

1752 Մարտ

ԼԴ

Աշխարըս՝ մէ փանջարա է,— Թաղէրումէն բէզարիլ իմ.
Մըտիկ տըվօղըն կու խուցվի,— դաղէրումէն բէզարիլ իմ.
Էրէզ լավ էր կանց՝ վուր էսօր,— վաղէրումէն բէզարիլ իմ.
Մարթ համաշա մէկ չ'ի բլի,— խաղէրումէն բէզարիլ իմ:

Դօվլաթըն էլթիբար չ'ունէ, եփ օր կ'էրթայ իր շըֆաթօվ.
Լավ մարթն է'ն է՝ գլուխըն պահէ աշխարումըս էլթիբարօվ.
Աշխարըս միզ մընալու չ'է իմաստնասիրաց խաբարօվ.—
Գ'ուզիմ Թըռչի բըլբուլի պէս,— բաղէրումէն բէզարիլ իմ:

Թ'վ կօսէ՝ թէ ես կու ապրիմ առուտէմէն ինչրու մութըն.
Աստուծու ձէռումըն հիշտ է՝ մարթու աշխարք ելումուտըն.
Ղուրթըս էնդուր ճանիա չ'է գնում՝ շատացիլ է խալխի սուտըն.
Քըսանըն՝ մէ դուլ չ'ին պահում, աղէրումէն բէզարիլ իմ:

Աշխարըս միզ մընալու չ'է, ք'նի նըստինք զօղ ու սափին.
Հո'ւմ կաթնակիր Աթամի զաթ, նալաթ բլի՝ էտ բու բափին.
Համփիրութինըս հատիլ է, չ'իմ դիմանում խալխի զափին:
Դօստիրըս՝ դուշմանս ին դարի,— եաղէրումէն բէզարիլ իմ:

Սայեաթ-նօվէն ասաց՝ դարդըս կանց մէ ճարըն շատացիլ է.
Ձ'ունիմ վաղվան քաղցըր փառքս, հիմի դառըն շատացիլ է.
Բըլբուլի պէս էն բուր կու լսի՝ վարթիս խսրըն շատացիլ է.
Ձ'ին թօղնում վախտին բացվէլու,— բաղէրումէն բէզարիլ իմ:

1759 Ապրիլ

ԼԵ

Պատկիրքըդ զալամով քաշած, թահրըդ ոանգէ ոանգ իս անում.
Էրէսիդ խալոն ծածկում է ճագիրըդ, խափանգ իս անում.
Բացվիլ իս կարմիր վարթի պէս, բըլբուլի հիդ հանգ իս անում.
Ակոէքըդ օսկումըն շարած, պըռօշըդ մահանգ իս անում:

Էրէսըդ նուր լուսնի նըման՝ քանի կ'էհա, կու բօլբրվի.
Դաստամազըդ նամ չ'ի ուզի, առանց հուսիլ կու օլբրվի.
Էնդու համա քու տէսնօղըն իր հանիւմէն կու մօլբրվի.
Եփ մըտնում իս մէջլիսումըն, ռանգ ռուխի ռաբանգ իս անում:

Էրէսըդ տէսնէլու գու քան քաղաք քաղկօվ, գիդ գիդի պէս.
Մէսնօղըն քիզմէն կու առնէ անմահական դիդ, դիդի պէս.
Եփ տիդէմէդ ժաժ իս գալի, շըլնշըլսկում իս ջիդջիդի պէս.
Ինչ կօնիս սանթուր, քամանչէն, գուքսըդ՝ չօնգուր, չանգ իս անում:

Ծուցիդ մէջըն վարթ, մանիշակ, սընբուլ ու սուսան իս շինի.
Քու տէրըն բաղըն ինչ կօնէ, քու հուտըն ոէհան իս շինի.
Քամին մէջըն անց է կէնում՝ մագիրըդ ելքան իս շինի.
Աշխաբքըն ծօվ, դուն մէջըն նավ ման իս գալի, լանգ իս անում:

Տասնէմէդ մէկըն չ'ին ասի՝ թէգուզ աշխաբքս քիզ գօվին.
. մանիշակ բաց արած ծօվին.
Բաս քու էշխին վոնց դիմանամ. ջուրըն տանէ Սայեսթ-նօվին.
Թէ տէսնօղըդ մէկ է տէսաւ, դիվանա դաբանգ իս անում:

1759 Մարտ

ԼԶ

Էշխէմէն էնպէս վառվիլ իմ՝ վունց Մէջլում եա՛ր իմ ասում.
Գօգալի տիսուն կարօտ իմ՝ հիդ քաշվի՛ սա՛ր, իմ ասում.

Ղուրբան իմ ծուցիդ նըռանըն,
Հօքիս տամ շիմշատ կըռանըն,
Թաք պառկիմ եարի դըրանըն,—
Գըլխօքըս քար իմ ասում:

Հաքիլ իս աուլաս խասէմէն,
Խըմէցո՛ւ ձէռիդ թասէմէն,
Համաշա էշխիդ բասէմէն
Էրվում իմ, հար իմ ասում:

Բաղ կու սիրիմ, ես բաղման չ'իմ՝
Բաղի տիրուչըն հանանչիմ.
Բըլբուլ իմ՝ սիրօվ վարթ կանչիմ,—
Հիդ քաշվի՛ խա՛ր, իմ ասում:

Մէջլիսնէրու խաղըն դուն իս,
Վանքէրումըն տաղըն դուն իս,
Սայեսթ-նօվու բաղըն դուն իս,—
Կարօտ իմ, բառ իմ ասում:

1757 Ապրիլ 5

ԼԵ

Բէդասը լին վուր խօսէցնիս. լալ անիլըն ինչի՞ն է շահ:
Ռանգըն վուր սէվադէն նընգնի. ալ անիլըն ինչի՞ն է շահ:
Մարթ վուր քու խօսկօվ մէռանի, գալ անիլըն ինչի՞ն է շահ:
Պատանքըն մէ ոանգն է հէրիք. լալ անիլըն ինչի՞ն է շահ:

Մարթ պիտի թանգ հախ տայ, առնէ խօսկիլըն փիլ ուստադէմէն
Ռանգըն ոանգէրուն ծածկում է, հաջրէքըն լիքն է սադէմէն.
Թէգուգ զար զարբար հաքցընիս, վուր չ'ըլի ասըլ ջադէմէն.
Սիվ Արաբի ճակտի վըրայ խալ անիլըն ինչի՞ն է շահ:

Լալ մարթն էն է՝ սիրօվ անէ բարի հրիշտակնէրու կամքըն.
Իմաստունիլըն չը տէսան էս աշխարիս հուտն ու համքըն.
Չուրս գըլխանի ոաշի վըրէն աջալըն դըրիլ է թամքըն.
Աշխարըս միգ մընալու չ'է, մալ անիլըն ինչի՞ն է շահ:

Մէր ու մանուկ բաժանվեցան, մանուկն էնդուր ունի լալու.
Սատանէն մէ դամբ է դըրի Աթամի գաթըն վուրսալու.
Շատըն սատանէն է տանում, վիրչըն մընում է վայ տալու.—
Վուր չ'է Ուռնիէլի նըման, կալ անիլըն ինչի՞ն է շահ:

Շուռ էրիտ չարխ ու փալազըն դօվլաթըն, միզնից խըռօվ ա.
Ում հաքին հին շալ ին տէսնում, էլ չ'ին ասում՝ թէ էս օ՞վ ա.
Եարօվտի մէկ մընիլամ չ'ունիս, էնդուր կու լաս Սայեաթ-Նօվա.—
Ձարէքըն դիղդղ չ'ին գիղի, փալ անիլըն ինչի՞ն է շահ:

ԼԸ

Էշխէմէդ անդանակ էլալ, Կ'կ մօրթէ՝ ջալլաթըն դուն իս.
Մի՛ սըպանի հասթաթէմէդ, սըրտիս խըջալաթըն դուն իս.
Թաքալուրի քարխանէմէն դուս էկած խալաթըն դուն իս.
Հինդ ու Հաբաշ, Արաքըստան, Խօրասնու Քալաթըն դուն իս:

Բարկ էրէսըդ՝ կըրակ նընգած օսկու նըման ջիռանում է.
Էնդու համա քու տէսնօղի խիլքըն գըլխէն հիռանում է.
Օվ չ'է տէսի, տիսդ է ուզում. օվ տէսնում է՝ միռանում է.—
Օսկէ վարադօվ վարադնած սուրաթ, մաքադաթըն դուն իս:

Շատըն քու էշխէն կու մէռնի, չ'ի դիմանա ինթիզարի.
Տարէնըն մէ գամ բաց կու լիս մաթան շահրադէլ բազարի.
Էրնէգ ըլի քու տիրուչըն՝ մըտիկ տալէն չ'ի բէզարի.—
Ամառն ու ծըմէդըն ծաղկած գուլբադ ու բադաթըն դուն իս:

Մուզդ ունէ էն նադըրքարըն՝ վուր թահրըդ դալամօվ հանա.
Ճակտէդ ունըրդ չ'ի կարա գա. քանի գ'ուգէ վուր շատ ջանայ.
Էնդու համա ծարափ մարթըն՝ քու ջըրէմէն չ'ի կըշտանա.—
Շիրազու շուշումըն ածած՝ նաբաթէ շաբաթըն դուն իս:

Էրնէգ մօդըդ նըստօղ եարին՝ վուր քիզի պէս համդամ ունէ.
Խայէն եարին չ'է ոաստ էկի, քիզանից խաթըրքամ ունէ.
Սայեաթ-Նօվէն վուր քիզ ունէ, աշխարումըս ի՞նչ դամ ունէ.
Խաթաբանդօվ չարա ու չարդախ, կօշկ, ամարաթըն դուն իս:

ԼԹ

Աջա՛ք քանի ժամանակ է, թաք գիդէնամ տարիդ, է՛րնէկ.
Վունց ուտիլ գ՛ուզէ, վունց խրմիլ՝ մօդըդ նրստօղ եարիդ էրնէկ.
Բացվիլ իս կարմիր վարթի պէս, փաթութ սուսանբարիդ էրնէկ.
Բըլբուլին լալօվ ման կօծիս գիշիր ցէրէկ խարիդ էրնէկ:

Հոտորդ աշխարրս բըռնիլ է, բէրնումդ ունիս զանջափիլըն.
Կանց քիզ լավ հոտ չի ունէնա Հընդու էկած դարանփիլըն.
Գիշիր ցէրէկ զուբսիդ մէջն իս, ձէռիդ ունիս զանջափիլըն.
Դիբշում է ալ պըռօշնէրուդ՝ ունքիդ սամանդարիդ էրնէկ:

Շատըն հասրաթէդ կու մէռնի, սըրտումըն կ'ունէնայ զարուր.
Օվ չէ տէսի՝ մէկ ա'խ կօնէ, օվ կու տէսնէ՝ հազար հարուր.
Քու զաթըն քու նըման կու'լի, կըշտիդ ունիս օսկէ բարուր.
Բըլբա մէկ էլ դէդէն բէրէ՝ նըման բարէբարիդ էրնէկ:

Մէ նաղըդ Արաբ անցկացաւ, մէ նաղըդ Հընդըստան զընաց,
Մէ նաղըդ Ղըրիմ անցկացաւ, մէ նաղըդ Դաղըստան զընաց,
Մէ նաղըդ Ուրումէլ կացաւ, մէկըն Փըուսնզըստան զընաց.—
Օվ քու սուրաթըն տէսնում է, ասում է՝ թահարիդ էրնէկ:

Արի՛ նըստի՛, Սայնաթ-նօվա, խօսկըդ ասա՛ լամզուբասօվ.
Սազին խիլքըդ չը տանուլ տաս էտ խիալօվ, էտ հալասօվ.
Ձէռիդ բըռնածըն բըրօլ է. ածա՛,--խըմինք օսկէ թասօվ.
Շատ աջայիբ մէյմանդար իս, սուփրի սազանդարիդ էրնէկ:

ԼՍ

Դաստամազըդ սիմ ու շարբաբ, նամ շող էկած ոէհան է.
Ունքիբըդ դալամօվ քաշած, էրէսըդ զարնիշան է.
Ակըռքնիրըդ լալ ու մարբրիտ, ռանգիդ մարթ կու երանէ:

Թաք ես մէռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, էշխըդ իմ գէրէզման է.
Նազիդ մէռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինծ կու սըպանէ:

.
Ումն օր կանց միզի լափ սիրիս՝ Աստուած չարին թամամէ.
Դիդարէդ կարօտ մընացի էրկու տարին թամամ է:

Թաք ես մէռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, էշխըդ իմ գէրէզման է.
Նազիդ մէռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինծ կու սըպանէ:

Թառամէցաւ կարմիր վարթըն, բաղըն բըլբուլ չէ գալի,
Սիրտըս եարալու շինէցիր, էրվում իմ մըրմընջալի.
Էշխէմէդ հիվանդացիլ իմ, պառկած իմ դըժար հալի:

Թաք ես մէռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, էշխըդ իմ գէրէզման է.
Նազիդ մէռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինծ կու սըպանէ:

Մէջլումի պէս սարն իմ նընգի, Լէյլումէն խաբար չ'ունիմ.
Էշխէմէդ սիրտըս էրվում է, հօվանալու ճար չ'ունիմ.
Աստուած վըկայ, աշխարումըս ես քիզ ալէլ հար չ'ունիմ:

Թաք ես մէռնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, էշխըդ իմ գէրէզման է.
Նազիդ մէռնիմ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինծ կու սըպանէ:

Սայեաթ-Նօվէն ասաց. զա՛լում, աչկես լալիս է արին.
Հում կաթնակիր Աթա՛ի զաթ, նա՛լաթ քու էյթիբարին.
Իզրարէ՛ն շուտ անցկացար. ո՞ւր է եարսուն տարին:

Թաք ես մէռնի՛մ՝ դուն սաղ ըլիս, էշխըդ իմ գէրէզման է.
Նազիդ մէռնի՛մ, նազ մի՛ անի. նազըդ ինձ կու սըպանէ:

1754 Մարտ 1

ԽԱ

Եա՛ր, քիզ իսկի զա՛լալ չ'ըլի՝ քու դուշմենին շառ բացարած.
Հուտըդ աշխարես բռնիլ է՝ բալանանի ծառ բացարած.
Թըխտիրըդ օսկէ վարադօվ Ասմա՛վուր իս՝ հառ բացարած.
Տէսնօղըն շարքըն չ'ի գիդի լուսնի ասոդ պայծառ բացարած:

Ամէն մարթ չ'ի կարա մըտնի՝ էշխիդ ջուրըն հիդ է գալում.
Մըտնում է եարսուն կարմունջըն, չ'ասիս՝ թէ մէ գիդ է, գալում.
Ունքիրըդ սալիդ սադալս է. թէրթէրուկըդ նիտ է. գալում.
Մըտնօղըն էլ չ'ի դուս էհա՝ դուռ մահու պատճառ բացարած:

Բարակ մէչկըդ՝ դարդուղամիշ. էրէսըդ թայգուլի նըման.
Օրըն եարսուն ոանգ կու փօխիս, վո՛ւնց մէկըն չ'է տօլի նըման.
Եփ խաղում ես՝ վառվըռում իս օցի բէրնի հուլի նըման.
Մութըն տիղըն լուս իս տալի առանց կըրակ վառ բացարած:

Բարօվին բարօվ չ'իս տա՝ թաքա՛վուրի սալամի պէս.
Ձէռնիրըդ՝ սիպտակ մաքաղաթ, լիզուդ օսկէ դալամի պէս.
Չարուզարբաբէ դըրօշա՝ ման իս գալի ալամի պէս.
Տէսնօղըն էնպէս կ'իմանայ՝ Շահ իս գալի ջառ բացարած:

Եա՛ր, քիզանից հիռանալըս մէռնէլուս վըրայ դըժար ա.
Լիզուդ քաղցըր, խօսկըդ քաղցըր, ալըռնի՛րըդ անգին քար ա.
Երիք քսան ու տասըն խալըն էրէսիդ բօլօրբըն շար ա.
Վունց օր Սայեաթ-Նօվու լիզուն եօթանասուն բառ բացարած:

1758 Հոկտեմբեր 9

ԽԲ

Քանի վուր ջան իմ՝ եա՛ր, քի դուրբան իմ, աբա ի՞նչ անիմ՝
 Արտասուենք հանիմ, շատ հօքուց հանիմ,—եա՛ր, դադէդ տանիմ:
 Ասիք. «ջէյրան իմ.» թո՛ւղ քի սէյր անիմ. եար, մըտիկ անիմ:
 Մո՛ւտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եար իլթիմազով:

Մազիրըդ դաստա, պըռօշըդ փըստա. հէյրանի վախտ է:
 Ե՛կ նընգնինք ջօլըն՝ վուր հասնինք գօլըն. ջէյրանի վախտ է:
 Բըլբուլըն վարթին, վարթըն բաղին. սէյրանի վախտ է:
 Մո՛ւտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եար իլթիմազով:

Շուռ գանք հանդամով. երկնային նամով թուփըն թացվիլ է:
 Խաղ կանչինք հանգով. լալէքն ոանգով, վարթըն բացվիլ է:
 Սուսան սընբուլով, դարիբ բըլբուլով բաղըն լըցվիլ է:
 Մո՛ւտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եար իլթիմազով:

Պատվական շինած, նըման նըմանած Լէյլու դիդարին.
 Եա՛ր, ուշկըս զընաց՝ մազիրըդ մընաց վըսյ մուհաջարին.
 Բաղըն զարթարած, բըլբուլըն քընած վարթի սաջարին.—
 Մո՛ւտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եար իլթիմազով:

Հաբիլ իս ատլաս, թուրլու զար ու խաս՝ սալբու դալ բօվուն.
 Ձէրիդ ունիս թաս, լըցնիս ինձ տաս՝ դուրբան իմ Բօվուն.
 Թաք դուն բաղչէն գաս՝ անիս մասնէ մաս բու Սայեաթ-Նօվուն.
 Մո՛ւտ բաղչէն նազով, քիզ գովիմ սազով, եար իլթիմազով:

1757 Մայիս 2

ԽԳ

Մօղըդ նըստողըն կու հարիլի՝ դուն բանգ ու բօզա իս, ազիզ.
 Դիվանա-Փահլուլ կու շինիս, տէսնողին՝ ջազա իս, ազիզ.
 Ինչ տիղ կու՛լիս շնուք կու տաս՝ մէջլիսի մազա իս, ազիզ:
 Մազէն՝ մէ սահաթ լաւ կու՛լի, դուն համան թազա իս, ազիզ:

Մէ խօսկըդ կանց շաքար քաղցըր, մէ խօսկըդ վառ՝ բուրայ-
 բուրայ.

Մէ նըմանըդ ուշի նըման, մէ նըմանըդ ջուրա-ջուրա.
 Մարբարիտով լիբըն կալ իս, սադափնիրըդ թուրա-թուրա.
 Էրծըթէ կօխալէքով կօխալած, դուն, օսկէ ոազա իս, ազիզ:

Էրէսըդ աովուտվան արիվ՝ քանի կ'էհայ կու զարգանայ.
 Թաքափուրի քարխանի զար՝ ծառն ծառն չ'ի քաղանա.
 Թէ սուչ ունէնամ սբալանէ, թէ չէ՝ նահախ մի՛ բարկանա.
 Մէ ձէրըդ ջուր, մէ ձէրըդ արուն՝ ջալլաթի ջազա իս, ազիզ:

Տէսնողըն նախըդ կու աընդդէ էն . . . բուլի պէս.
 Ձընի տակէն նուր դուս էկած, արիվ դիբած սընբուլի պէս.
 Թո՛ւղ վըրէդ լալով պըտուտ գամ՝ վարթի կարօտ բըլբուլի պէս.
 Դուն ինձնից շուտով մի՛ թըռչի՝ շավարդան, բազայ իս, ազիզ:

Էշխէմէդ հիվանդացիլ իմ. վունց զարար, վունց շահ ին ասում.
 Հէքիմիրըս ափսոսում ին՝ ծընգան տալով վա՛յ ին ասում.
 Կանչողըս դարդակ է զընում, ա՛խ Սայեաթ-Նօվա, ին ասում.
 Թաք դուն տիս գաս, վիր կու կէնամ,—թէ սազիս՝ սազա իս, ազիզ:

1758

ԽԳ

Անգահ արա՛, բարիթավուր,
Գընա՛ հիդըն խաղ մի՛ անի,
Եարի սիրդըն դաղ մի՛ անի,
Էտ կըրակըն չաղ մի՛ անի.

Չաղ շուռ արի՛
Եարսուն տարի,
Եարին բէդամաղ մի՛ անի.

Բէդամաղ չըլի միզանից,
Չը հիռանայ անմիղ բանից.
Եարըն նազով հօքիս հանից.

Հանած ծառ է,
Էշխով վառ է,
Չի վախէնա Սուլթան Խանից:

Խանի պէս դիվան իս անում,
Շահզադի պէս սան իս անում,
Էտ ինչթավուր բան իս անում.

Բանըդ բանդ է,
Պոռըդ դանդ է,
Քաղցըր լիզվով ջան իս հանում:

Ջան չ'ունիս եարի ձէռնէմէն,
Հիվանդ իմ էշխիդ կըռնէմէն,
Դիդ անիս ծուցիդ նըռնէմէն.

Նըռիդ օսկով,
Քաղցըր խօսկով,
Կրակ իս վէր ածում բէրնէմէն:

Բէրնիդ մէջըն լալ է, զօզալ.
Հաքիդ զարըն ալ է, զօզալ,
Էտ ինչպէս խիալ է, զօզալ,
Էտ խիալով նազ իս անում. Եար, ամա՛ն:

Նազ իս անում իխտիարիս,
Հիդ աշխարիս բարէբար իս,
Հընդու էկած դալամբար իս.

Ղալամ քաշած,
Ջանս է մաշած,
Ջանս հանէցիր՝ ջադուբար իս:

Ջադուբար իս փէլ ու փանդով,
Շիրազու շուշա իս դանդով,
Այնիբանդ իս խաթաբանդով.

Ջամ հալիլա,
Լալ ու թիլա,
Ջանս հանէցիր էտ փըրսանդով:

Էտ փըրսանդով համ իս անում,
Դաստամազդդ նամ իս անում,

Աբա խաթրըդ զամ իս անում.

Ջամ իս Չինի,

Դօշդ է սինի,

Շամամիրըդ դամ իս անում:

Դամու դավրան իս համաշա,

Դաստա դաստա մազըդ քաշ ա,

Հաքածըդ զար ու դումաշ ա.

Դումաշ զարօվ

Կու լայ տարօվ

Յվ քիզի գու քայ թամաշա:

Թամաշա իս՝ վարթի ռանգ իս,

Ծօվ տէսած օսկու մահանգ իս.

Սանթուր ու քամանչա չանգ իս՝

Բարակ ձէնօվ սազ իս անում. Եար, ամա՛ն:

Սազ իս անում, դուր իս գալի.

Բաղչի մէջըն ջուր իս գալի.

Փունջ մանիշակ նուր իս գալի,

Նուր գօլիմ քի,

Մնապատմէլի,

Վարթի մէջըն շուռ իս գալի:

Շուռ իս գալի բըլբուլի պէս,

Հուտըդ գու քայ սընբուլի պէս,

Սուփրի մէջըն թայգուլի պէս.

Դաստա կապած,

Ռէհնին կըպած,

Բաց իս էլի դուն գուլի պէս:

Գուլ իս կօկօր տըրեակալ,

Չ'իս թառամի, արեակալ,

Թաքավուր իս բարեակալ.

Բարօվ տամ քիզ,—

Մըտիկ տո՛ւ միզ

Ձէ թէ ամսօվ,— օրեակալ:

Օրն ի օրըն շատանում իս,

Էշխի մէջըն մօղանում իս,

Սըրտի դարդըս հիդ անում իս.

Հիդ արա՛, տի՛ս

Թէ թաքիք իս,—

Խիլքըն գըլսէս հատանում իս:

Տարար խիլքըս, հէյրան՝ արիւր.

Բարակ միչկըդ սէլրան՝ արիւր,

Էտ կըրակօվ բիրեան արիւր.

Հալթաթ մահիս հազ իս անում. Եար, ամա՛ն:

Հազ չ'ունիմ խալին եարէմէն,

Չ'իս ջոգւում անգին բարէմէն,

Թաք չ'անցկէնաս իղրարէմէն.

Իղրար անիս,
Հօքիս հանիս,
Պրծրնիմ ահ ու զարէմէն:

Ահ ու զար իմ քաշում, ամա՛ն.
Քիզնից ուրիշ չ'ունիմ գուման.
Ծուցիդ մէջն չայիր չիման.

Զիման առիմ.
Մուրախաս իմ,
Սըրտումս ունիմ իղրար իման:

Իղրար իմանէն չ'անցկէնամ,
Առանց քիզ մին օր վո՛ւնց կէնամ.
Բէրնումըս՝ ղընիմ սանձ՝ կէնամ.

Սանձահարիմ,
Սիրտըս վառիմ,
Անհընախառ զանձ կէնամ:

Քանձ իս սիրօվ ու սիրէկան,
Ղիմէթ ունիս անգինական,
Լալ ու ջազահիր պատվական.

Պատիվ անիմ
Քանի ջան իմ՝
Զուն աշխարս է անցողական:

Անց մի՛ կէնա՝ թէ հալալ իս,
Մի մօր ծըծած, մի մօր դալ իս.
Ղաքուլ անիմ թէգուզ հալիս՝
Զունքի իլթիմազ իս անում. Նար, ամա՛ն:

Իլթիմազըս էս է, ջանըմ.
Օրըս հիդըդ կէս է, ջանըմ.
Էշխըն էստու պէս է, ջանըմ.

Ջանըմ, ջան իս,
Աննըման իս.
Աշխարս ուս ու տիս է, ջանըմ:

Ուս ու տիս արա՛, իմացի՛.
Մըտիկ արա՛ աղ ու հացի.
Թաք իղրարին դըրուստ կացի՛.

Կա՛ց իղրարին
Անլի շարին՝
Եփ մէռանիմ վըրէս լացի՛:

Լաց ըլիս՝ աչկըդ զայ անիս,
Դաստառ ոէհան փայ անիս,
Արտասունքըդ՝ չայ անիս.

Չաու ջուր իս,
Խիստ տըխուր իս.
Աղալաթըդ՝ Շահի անիս:

Շահի գուրիաք բաբաղըն
Զ'ի հարցընի դուգուն դաղըն.
Վա՛յ թէ է՛լ չը խօսիս վաղըն.

Վաղըն կու լամ,
Նըստիմ ու լամ,
Ասիմ բարիթավուր խաղըն:

Խաղ իս էլի, Սայեաթ-Նովա.

Դաղ իս էլի, Սայեաթ-Նովա.

Բաղ իս էլի, Սայեաթ-Նովա.

Գլուխըդ փիանդազ իս անում, եար,
ամա՛ն:

ԽԵ

Ես կանչում իմ լալանին. բաղէշխանէն լալ անին:
Վա՛յ թէ հասրաթէդ մէռնիմ, բըլբուլ լիզուս լալ անին:
Դօստիրըս հիւու կանգնին, եադիրըն գան՝ լալ անին:

Քիզ սազ զու քայ ալ դումաշըն, նազանի: —
Ե՛կ նակատիդ կապէ զարլու մուղայիշ.
Ձէռիդ բըռնէ օսկէջըրած մըկրատըն,
Խուճուճ խուճուճ կապէրուդ տո՛ւր արայիշ:

Ծս կանչում իմ եարանին. թէջնիս վարսադ՝ եար անին:
Օվ ասաւ՝ թէ նահախ տիդ, եարիդ մէջըն եար՝ անին,
Ավէտարանըն կու տայ խօնար մարթուն երանին:

Պատվական տէսնէլու հօվաբ ու հաջար.
Բըլբուլին գըծվէցնօղ թուփ՝ վարթի սաջար.
Աչկիրըդ ունքէրուդ էլաւ մուհաջար.
Թէրթէրուկիդ մազըն՝ զար, օսկու զարնիշ:

Ես կանչում իմ զայանին. հու (ն) ալիբ (ա) զայի (զ) անին:
Դուն իս ասի՝ նահախ տիդ, եարի սիրտըն զայ անին:
Շա՛հն էր քաշի, չէր դիմնա Էս իմ քաշած զայանին:

Հուտըդ աշխար բըռնից, Փըռանգի մաջում.
Դաստամազըդ դարաւ՝ սիւմ ու աբըշում.
Կըռնիրըդ շիմշատ է, մատնիրըդ է մում.
Ծուցըդ բաղչա ունիս, մէկըդ է դամիշ:

Ես կանչում իմ մէրանին, ըսկըզքնական մեր անին.
Թո՛ւղ դօստիրըն շատանան, թըշնամիքըն մէռանին:
Ասի՛ թէ ես քու ախպէր, քու մէքն ինծի մէր անին:

Բէմուրվաթ, եար, խիլքըս գըլխէս մի՛ տանի.
Դարդիրըս շատացաւ քանի մէ քանի.
Գիդիմ՝ վուր, եար, ինծ լայիդ չիս անի՛
Դուն մէ թաքավուր իս, ես մէ խիղճ դավրիշ:

Ես կանչում իմ մասանին. սե (ս) ու ալիբ (ա) մաս անին:
Սայեաթ-Նօվէն քու եարն է՝ թէ գուզ մասնէ մաս անին:

Դաստամազըդ նըման սընքուլ սուսանի.
Վախում իմ թէ սէրըդ սիրտըդ կէս անի.
Կու մէռնիմ, էլ ինծի պէս չիս տէսանի.
Քու Սայեաթ-Նօվէն իմ, մի՛ անի ղիմիշ:

1753

ԽԶ

Խըմէցո՛ւր ձէռիդ թասէմէն

Զուր իմ ասում

. աջի սըկու մասէմէն

Աչըկի լուս քուր իմ ասի

. չիմ ասի

Թուր չիմ տուր չիմ ասի:

Դօզալ Աստուած քիզի լա՛վ տայ

Զուգօղի աչկէրուն ցա՛վ տայ

Անգալի խօսկին մի՛ ա՛վտա

Աչըկի լուս ուր իմ ասի

Զուր չիմ ասի, զուր չիմ ասի

Զու

Օվ քիզի խաչեան մըտիկ տայ

Աբէլին Կայեան մըտիկ տայ

Ինչ աչկ քիզ խաչեան մըտիկ տայ

Ջաում եար կուր իմ ասի

Նուր չիմ ասի, նու

.

Օվ օր ինձ շինից դիվանա
Սուրբ Կարապետէն խիվանայ
Վաղի էրէսըն սիվանայ

Աչքի լուս կուր իմ ասի
Չուր չիմ ասի

Էշխմէդ խրմած մաստ էկած
Գըլուխըս մահին վախտ էկած
Սայեաթ-Նօվէն իմ տիսդ էկած

Աչքի լուս ուր իմ ասի
Սուր չիմ ասի, զուր չիմ ասի
Տո՛ւր չիմ ասի

1758 Մայիս 10

ԽԷ

Աչկ ու ունքըթ վէր իս թօղի, հէքիմըթ անճարի բաբաթ.
Աջա՛ւի, քիզ ի՞նչ գէթ իմ արի--խօսում իս դու չարի բաբաթ.
Օվօր քիզ խայէն մըտիկ տա, սիրտըն դարնա քարի բաբաթ.
Թէգուզ պահէ, թէգուզ սպանէ դրրանըթ նօքարի բաբաթ:

Դըրանըթ նօքար չիս պահի, թաքաուր իս՝ ղուլ սըպանօղ.
Խօսկըս արակօվ իմացի, զօհրա աստղ, փուզուլ սըպանօղ.
Բացալիլ իս բաղի միչու՛մըն, կարմիր վարթ, բուլբուլ սըպանօղ:
Կտրիլ տու քանի կտրու՛մ է--քու թուրըն սարդարի բաբաթ:

յար, ինձ մէ նամփա կանգնէցրու--կէնա՛մ խաթըրջամի նըման.
Գիշիր ու ցէրէկ լալիս իմ, աչկիրըս է նամի նըման:
Թօղ դըրանըթ նընգած ըլիմ օտար բարէկամի նըման:
Անգալըն Աստուած սըպանէ, Փահրադ Շիրին ղարի բաբաթ:

Դարնան շնչի ծաղկի նըման կարմիր վարթըն բաց է ըլում.
Ի՛նչ օքուտ է քու բաղձընչուն, վուր բուլբուլըն լաց է ըլում.
Պըրօշէմէթ միղը է կաթում, թօղնիս, յախէթ թաց է ըլում,
Էնգուր համա քախցըր իս խօսում--լիզութ է շաքարի բաբաթ:

Մարթ իր խօսկօվ, կու հաճանչուի, գուզէ Շահի վէզիր շինին.
Բէղասըն ասըլ չի դարնա, թէգուզ վէքիլ, նազիր շինին.
Թէ կու մընաս, ամէնան տիղ քու հունարըն հազիր շինին.
Սայաթ-Նօվա՛, խօսկըթ ասա--չըլի քամու դարի բաբաթ:

ԽԸ

Հրնդկաց քաղաքիցըն հանած, ջաժահիր քար արմանելու,
Ինչին դիւիչիս նաղըշ կօնիս, վօսկէ փարգալ արմանելու.
Ամէն մարթ չի կարա ճարի շահօվ շրքար արմանելու.
Մարթ հիդըթ չի կարօղ խօսի, Բօստօմի Զալ արմանելու:

Շիմշատի ծար բըհամ էկար, շէնքըթ տաշիլըն ի՞նչ կօնէ.
Էրանի է քու տիրուչին--չադին շաշիլըն ի՞նչ կօնէ.
Էրէսըթ խամա մուրասա--չալամ քաշիլըն ի՞նչ կօնէ.
Կարմիր ու կանանչ ու ճէրմակ, սարխսար ալ արմանելու:

Դուն հիշտ ղիմիշ անելու չիս, ճըրաք վարած, դըժար ճարած.
Օվօր էրէսըթ կու տէսնէ, խիլըն կու դարնա շըվարած.
Անգին յաղութ, անգին ալմաս, բօլօրքըթ ջաժահիր շարած,
Սկանդարի Զուլլարէն թօղած, ջընաղ հէքալ արմանելու:

Համաշա սէյրան իս անում, վարթ ու մանիշակ քաղում իս.
Շուշա բըրօլէ գուլաբդան բէրնէթ վարթաջուր մաղում իս.
Թաքաուրի թագի ջիդա, վօսկէ թիլըդ շաղմաղում իս.
Վուրսնուրթի ձէրիցըն փախած ջէյրան, մարալ արմանելու:

չար, քիզանից հիրանալըս մէրնէլուս վըրա դըժար ա.
Էշխէմէթ ջունուն իմ դարի--ի՞նչպէս անիմ ինձի չարա.
Ավէլի չէ Սայեաթ-Նօվէն--քիզի ծարա ու նօքար ա.
Իւրանից ձիրքըթ քաշիլըն էտ էլ շատ ա արմանելու:

ԽԹ

Է՛յ բէմուրազ մի սրգանի, չունքի արիւր սէր, նազանի.
Թէ քիզ ավէլ չադ չար սիրիմ, ու խըթս չանիմ խէր, նազանի:

Աշխարումըս դուն իմ ջան իս,
Դուն իմ Շահ իս, Սուլթան, Խան իս.
Ի՞նչ կուլի միզ մըտիկ անիս.
Հազարէն մէ ջէր, նազանի:

դարիւր դավրէշ իմ, հաջ չունիմ.
Գլխիս էրծաթէ թաջ չունիմ.
Նիս քիզ ավէլ իլաջ չունիմ.
Դուն դարի ինձ տէր, նազանի:

Կըրակ տըվիր կրակն աւէլի.
Չախմախ ունիս դուն ցավէլի.
Աշխարում քիզնից ավէլի
Օ՞վ ասավ թէ կէր, նազանի:

Սայեաթ-Նօվէն իմ, ճար չունիմ.
Նիս վարթըն իմ մին խար չունիմ,
Թէ դուն առիր չադ չար չունիմ,
Իդրարըթ զըթար, նազանի:

Խաբար գընաց բուլբուլի մօդ «վա՛րթըն քու գալուն մընում է,
ճուխկընիրըն բացրացըրած վէրէն շուր գալուն մընում է.
Արափուտուց զանգակի պէս քախցըր ձէն տալուն մընում է:
Բուլբուլն ասաց. «Ձիւ կարող գա, պուճպուճէս լալուն մընում է»:

Թէ խիլք ունիս, դարիբ բուլբուլ, էլ քու բաղի ճամբին չափէ»:
Քանի գուզէ քընած տիղըն իր թշնամին կուրըն կապէ,
էլի վիրջում մէղան (?) Բօստումի Ջալին մընում է»:

Վարթըն ասաց. «Խայի՛ն բուլբուլ, նախթ էտ քու էթտիբարին,
Անցկացաւ ապրիլ, մայիսըն, մէկ օր չը հարցըրիր չարին»:
Չէթուդ թէ մուրազին հասնին, տի՛ս, ինչարավ քաթթար դարին,
Փահրադին քլունգըն սըպանից, Շիրին խանջալին մընում է:

Աշխարումըն վարթն է էլի բուլբուլների սիրէկանըն:
Բուլբուլի լիզուով իմ ասում, Տէ՛ր, պահէ վարթի նըմանըն:
Աշխարումըս քանի սաղ իմ, Սայեսթ-Նօվի գէրէզմանըն
Շահաբասի լալի նըման շահի վէր գալուն մընում է:

Փահրադըն մէրած, Շիրին ասաց՝ վարէն էրուած իմ.
Քաշուիլ է վարթըն, մօդ չէ թօղնում, չափարէն էրուած իմ,
Բուլբուլըն ասաց՝ «վարթիս խաթրի խարէն էրուած իմ»:
Տասնումէկ ամիս մուջամ կացի, տարէն էրուած իմ.
Աստուած կու սիրիս, զար մի հաքնի, զարէն էրուած իմ,
Մէջլումի նըման ման իմ գալի, չարէն էրուած իմ:

Չըկա Փաչահի խագինումըն մալ քիզի լայիդ.
Հալա չեն գօրծի Թիրմանումըն շալ քիզի լայիդ.
Օսկէ մատնումըթ դուն դըրիլ իս լալ քիզի լայիդ,
Հաքիլիս ատլաս, րանգն է գուզագ ալ քիզի լայիդ:
Աստուած կու սիրիս, զար մի հաքնի, զարէն էրուած իմ,
Մէջլումի նըման ման իմ գալի, չարէն էրուած իմ:

Խօսկիրըթ քախցըր, լիզութ շաքար շարթի միջումըն,
Գարունքուան ծաղիկ, բացիս էլի մարտի միջումըն.
Մագիրըթ ըէհան, փաթըթած է վարթի միջումըն.
Կանանչ տէրէվէն նամ չի կաթի վարթի միջումըն.
Աստուած կու սիրիս՝ զար մի հաքնի, զարէն էրուած իմ,
Մէջլումի նըման ման իմ գալիս, չարէն էրուած իմ:

Սայեսթ-Նօվէն իմ, էնդուր կուլամ, դարդիրըս արբար.
Մագիրըթ ըէհան, կլապիտօն է, հուսիրըթ շարբար,
Բարակ սուրաթիթ խիստ սազ գուքա դիբա ու զարբար...
Աստուած կու սիրիս, զար մի հաքնի, զարէն էրուած իմ,
Մէջլումի նըման ման իմ գալի չարէն էրուած իմ:

ԾԲ

Այբըն Աստուած սիրիս, բէն բարի կացի,
Գիմ գագաթիթ արա դա ու այբ թօ:
Էլ էրանի չըկա զա զալում մարթուն.
Ը'եթ էրէսիթ դի թօ ու այբ թօ:

Ժէ ժամանակ հասավ աչկէրիս լալու,
Ին ինծի գըցէցիր դարդըս վուխալալու.
Լիւն լալով իմ էս աշխարըս մնալու,
Էնդուր նախ քաշէցի խէ ու այբ թօ:

Ծա ծովումն մընաց, դուս չէկաւ նա՛վըթ,
Կէն կամօ՛վ ավէլցըրիւր քու սրտի ցաւըթ.
Հօ համան կանչում իս ծա ծայնօ՛վ դա՛վըթ,
Ղաթ դարուլ կաց ճարիս...

Րէ բուն ցօ ցամքիլ է, հիւն հունար ունէ,
Փիւր փակէցին դուրըն, քէ շըքար ունէ,
Ե՛վ օ ֆէն կարթալու Աստուած ճար ունէ,
Հալալ Սայեաթ-Նօվէն կէն ու այբ թօ:

ԾԳ

Այբիմըն կարթացիլ իմ դասէդաս,
Հասա րաէ, հասա ջէ, հասա սէ,
Անգըրծակի մէ ձէն էկաւ դասէդաս,
Անգան կալա, չիմացա ինչ հասաս է:

Հազար տարին մարթու աչկին թաք աուր,
Քանի՛ տընագ, քանի՛ հարուստ, թաքաուր,
Չի հարցընի ախկատ, հարուստ թաքաուր,
Մահըն վուր կա, արանց կըշիրք հասաս է:

Դարնացաւ, աւելցավ, կինքս ծովացավ,
Ախ քաշէլէն սիրտըս նընգավ, ծովացավ,
Կաթէլօ՛վ, կաթէլօ՛վ դարդըս ծովացավ,
Մէ մարթ չըկա, վուր ինծ խըրատ հասասէ:

Հազար տարին մարթու աչկին քարա սուն,
Օ՞վ է մնացի աշխարումբս քար ասուն,
Սայեաթ-Նօվա, տարիթ էլաւ քարասուն,
Դուն մահի հիդ, մահ քիզի հիդ հասաս է:

ԾԴ

Թըտա էշխի քուրէն խալիս դարնալու,
Սիքտրա էլաւ քէ ու այբ, էրկու բէն.
Կամավ... մտա դարդըն բարնալու,
Ո՞ւմ բըրնիմ սէ ու այբ էրկու բէն:

Դադա պիտի խօսկըն դադամի շինէ,
Շարբաբի միջումըն սամթիլ չինէ,
.....

Մարթ վուր ըլի նու այբ էրկու բէն:

Ինչպէս վուր կրակին չի դիմանա մում,
Էնպէս սաղաթ ըլի, օվօր խօսի հում.
Սայաթ նօվէն ասաց էնդուր չէ պակսում
էրկու աչկէս, էրկու այիբ էրկու բէն:

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

Այս բառաբանին մեջ այբբեական կարգով դասաւորուած են այն բառերը, որոնց բացասութիւնը հանգուցեալ Գ. Հախ-վերդեանը գետեղած է Սայեաթ-նօվայի առաջին հրատարակու-թեան մեջ՝ իւրաքանչիւր երգի տակ:

Համառօտութիւններ.-արաբ.-արաբերէն, քուրմ.-քուրմերէն, պր.-պարսկերէն, վրաց.-վրացերէն:

Ա

Աբա—ապա:

Աբրէշում—պր. մետաքս:

Ագար—պր. համեստութիւն:

Ադալաթ—արդարութիւն:

Ազիզ—պր. նազելի, յարգոյ, չը-

նաշխարհիկ:

Ալամ—պր. դրօշակ, դրօշակի

ծայրին եղած արծաթէ լուսնա-

ձեւը:

Ալ անիլ—կարմիր գոյնով ներկել:

Ախտել—յաղթել:

Անլի—պէտք է ըլլայ կամ հաւի վորաբար՝ ժողովրդական երգիչ:

—աչեղ, կամ ահթի—թուրք.

դաշնաւոր:

Ահ ու դար—ահ:

Աղէրումէն—աղաներէն:

Ամարաթ—պր. ապարանք:

Այնիրանդ—փոքրիկ հայելիներով

արեւատածեւ պատած:

Այնումդ—այն՝ արաբ. աչք. այ-

նումդ—աչքումդ, մտքումդ.

Անբար—բուրկէն, ambra:

Անգալ—թուրք. արգելք, տարա-

ժամ եկած մարդ, որ կը խան-դարէ երկուսի մտերիմ խօսակ-ցութիւնը:

Անդաճ—ականջ:

Անդօրձիլ—չգործած, չոստայնա-կած:

Անխարջ—առանց ծախքի:

Անհնանալու—անհնաւալի:

Անդամ—անհոգ, անտրտում:

Անդի—անեղի, այսինքն՝ աղեղի:

Անջաղ—հազիւ, հազիւ թէ:

Աչուդ—պր. աչըդ—սիրահար. սո-

Աչալ—թուրք. օրհաս:

Առակած—առակեալ:

Առակավուր—առակաւոր:

Առուտէմէն—առուօտէն:

Աօլ—պր. քաջատոհմիկ:

Ասլադա—պր. քաջատոհմիկ:

Ասկ—ազգ:

Ասմավուր, ասմավուրու—Յայսմ-

աւուրք, յայսմաւուրքի:

Ավալ—թուրք. առաջ:

Ար—պր. ամօթ:

Արա տալ (գլուխս) — հրամայիր, ձե, որ կըսուի նաև զինջիլլամէ որ կտրեն, կտրել տուր: — շղթայաձև: Արագ — Երասխ: Բարուր — խանձարուր: Արայիշ — պր. մագերի երկարն ու Բափա — արաբ. վէֆա — տւած կարճը մկրատով հաւասարելը: Խօսքի կատարումն, ուխտապա- Արբաբ — արաբ. մեծ, վեհագոյն, հուծիւն, հաւատարմութիւն: գլխաւոր. նաև՝ զրկիչ. արբաբ Բէգուս — պր. վատթարագոյի: Ըլիլ — զրկւած ըլլալ: Բէգարիլ, Բէգրիլ — ձանձրանալ: Արզ անիլ — աղերսան ք յայտնել, Բէրդար — պր. ուխտազանց, ու- աղերսել:

Արնաքամէլի — արիւնաքամ եղած: Բէլլու — յայտնի, երեւելի: Բ

Բար — համեմատ, հաւասար. բաբ Բիոր — բեռն: անիլ — համեմատել: Բարթ — պր. տեսակ: Բադէշխա՛էն — Բէդախի տկէն, վեղ, այրել, խարակել: ալսինքն՝ «լալ» ակէն: Բազի — ալսիսի: Բազաթ — ալգեստան: Բազման — պարտիզպան: Բազմանչի — պր. ալգեզործ: Բանդ — պր. քնարեր գեղ: Բանդ — պր. կապ. բանդ անել կը պատրաստեն կովկասի լեռ- կապել, գործէն ետ ձգել: նականները կորեկէն, նաև բըրն- Բանդ — խաբէութիւն: ձէն: Բանդա հալ — ծառայական ստո- Բալու — հասակին? բօյին: րին վիճակի որպիսութիւն: Գ

Բաշ — թուրք. գլուխ: Գարդիշ — պր. զարձեւած, պտոյտ: Բաս — պր. վէճ, նաև՝ վէճի գոր- Գէթ — վնաս. գէթ անիլ — վնաս ծիք: տալ: Բաս ինջի — ինչո՞ւ համար: Գէմի — թուրք. նաև: Բարդ — բարկ: Գիթի — թուրք. Բարբար — պր. սրտով ու մտքով Գիթիլ — գտնել: հաւասար: Գիդ — գետ: Բարիթաւուր — արաբ. քնարա- Գիթ — պր. Գիյդ. վրաց. գիծի- կան բանաստեղծութեան երկար խելագար, կատաղի. գժեւել —

խելագարել, կատաղիլ: Դալ — պր. դատախազութիւն, Դլխիբաց, գլխաբաց — ալսինքն՝ ամբաստանութիւն, բողոք: սգաւոր. հին ժամանակ թիֆլիզի Դար — որպիսութիւն, վիճակ, եր- կինները գլխաբաց սուգ կընէին բեմն՝ նեղութիւն, հնար: Իրենց մեռելին վրայ: Դէգա — վրաց. մայր: Գուլ — պր. վարդ: Դէվէր — գէպի վայր. նաւատ, կըր- Գուլբաղ — պր. վարդանոց: սեր: Գուլգաղ — խաս ալ: Դիար — արաբ. դաւառ, երկիր: Գուլիշ — բեռնի տափակ գլուխը: Դիբա — գիպակ: Գուլման — պր. կարծիք. գուլման Դիդար — պր. երես, դէմք, գե- ածիլ — երեւակայել, կարծել, միտը գեցկութիւն, սիրելի, սիրեկան. բերել: Երբեմն՝ իդէալ բառի տեղ կը գոր- ծածուի: Դուլնք — գոյնք: Դիփ — համակ, ողջ: Դուրձ — գործ: Դիփունանց — ամենքին: Դօլ — թուրք. լիճ: Դնջանալ — հանդարտուիլ, խա- դադուիլ:

Դադա — վարպետ, իմաստուն: Դուգուն — fontanelle. Դալ — ծննկանի առաջին կաթը: Դուդ — գող: Դադ — խաբան. դադ անիլ — խա- Դրօշա — գրօշակ: րանել: Դօշ — լանջք: Դամ — պր. որոգայթ, ուռկան. Դօշամա — պր. պատառ, սիւռոց, զամ անիլ — որսալ, ուռկանել: յատակ: Դամ ու դավրան — պր. ցնծու-

Ե
թիւն: Դամբ — ուռկան, ցունց, որոգայթ Եա — եա — պր. կամ-կամ: Դամաղ — պր. քիմիք, կամք, քէֆ: Եաղ — թուրք. օտար: Կ'ըսեն Դանդ — պր. մախալի չորրորդ մա- նաև անոր, ով սիրելի, ազգական կամ բարեկամ չէ, երբեմն նաև սը: Դաս — զանազան նւագարանների թշնամի: Դուգակչիո հնչումն. օրկեստր: Եաղերումէն — Թշնամիներէն. եաղ Դաստամաղ — չէրք, գէնք: — թուրք. թշնամի: Դաստամաղի թելի շաղէն — che- Եաչիլ — համեմատուիլ, հաւասար- velure. Ելի: Դաստուր — պր. տաբուղ, սովորու- Եարանի — երաժշտական եղանակ թիւն, վայել է: Է:

Եւրօլա, եւրօա--խոցաւոր, վի- էսանց էլ--ասկից աւել, բացի
րաւոր:

Ենգիդունիա-- տեսակ մը կերպա-
սի անուն է:

թ

Եգիդ--Քուրդօտանի թողովուրդ, Թաւախ--պր. միւրդ ծախողներու
որ կը հաւատայ չար ոգիներու:

2

Զադ--պր. առարկայ, բան:

Զախ անիլ--նեղել. զախ, զահ-

մաթ--արաբ. նեղութիւն, Թա-
խանձանք:

Զայանի--երաժշտական եղանակ:

Զայ անիլ--աւերել, աւերել վը-

նասել:

Զար--պր. ոսկի, ոսկեթել:

Զարա--արաբ. ? ծաղիկ:

Զարդ--պր. զեղին. զարդ անիլ--

զեղնացնել, մշտնել:

Զարուր--արաբ. անճարութիւն?

Զաւալ--արաբ. վնաս, արկած:

Զաւթիլ--պր. նւաճել, գրաւել:

Զափռանգ--քրքում:

Զուրիաթ--արաբ. սերունդ:

Զուքս--պճնայարմար զգեստ:

Զօղ, սափա--պր. զբօսանք, խը-

րախճանք:

է

էյթիւրար--պր. վարկ:

էնգիլիէն--սկզբէն, առաջուց:

էնդուր--կրճատուած է ճէնդու

համար՝ բառերէն. անոր համար, կը ճերմկցնեն կտաւը:

վասն այնորիկ:

էչխ--պր. սիրահարութիւն. չատ Թաւախ--պր. Տահաի

անգամ կը գործածեն charme որու կամարաձև ծածկոցի վրայ

բառի նշանակութեամբ:

Թաւախ--պր. միւրդ ծախողներու
սկաւառակը:

Թարիւր--արաբ. բժիշկ:

Թախա--կամարակապ փոսածք

պատի մէջ, բաց դուռ:

Թահր--պր. տեսակ:

Թաղ--արաբ. կամար՝ Թէ լուսա-

մուտի Թէ՛ սենեակի:

Թաղա--թուրք. շամամի, ձմե-

րուկի, վարունգի և այլն կանթ:

Թամք--թամբ:

Թայգուլ--ծաղիկներու փունջ:

Թափուր--պէս, տեսակ:

Թարիփ--պր. զովասանք, ներ-

բող, պատմութիւն. Թարիփ ա-

նիլ--պատմել:

Թաք--թուրք. միայն Թէ:

Թէջնիս--բանաստեղծութեան ձև

մը:

Թէրթէրուկ--արտեանունք:

Թիլա--արաբ. ոսկի:

Թիդ--թեղ, նետի ծայրի սուր եր-

կաթը:

Թիւման չալ--Քեաշմիլ երկրի ազ-

նիւ չալ:

Թութի գուշ--թութակ:

Թօլայ--կալաքարի ջուր, որով

Թօլուգի տախտ--պր. Տահաի

որու կամարաձև ծածկոցի վրայ

սիրամարդ մը կար անգին քարե-

Խ

րով:

Ի

Իթում--յետոյ:

Իլթիմադ--պր. աղաչանք, հայց-

ւած, միջնորդութիւն:

Իխտիար--պր. իրաւունք, իշ-

խանութիւն:

Իղրար--պր. խոստում, խօսք

տիք միատեղ կը գումարես.

Խալ--բնածին սե նիշ տղամար-

տնառած խոստում, երդում:

Ինթիլար--պր. կարօտանք:

Ինչրու--մինչև:

Լ

Լալ--համբ. լալ անիլ--պապան-

ձեցնել, մնջացնել:

Լալ--ակն, Թանկագին քար:

Լալա, լալէք--պր. կակաչ:

Լալանի--երաժշտական եղանակի մն:

Լաւալ--զուտ կարմիր, ծիրա-

նունն է:

Լալ Բադէշխան--պր. լալի Բէ-

շախի--Բէշաշխ սարի լալ ակն:

Լալ ու Թիլա--ակն ու ոսկի:

Լամգ--անուշ խօսակցութիւն

լաւ արտաբերութեամբ:

Լանդ անիլ--օրօրիլ, ճօճիլ:

Լէյլի--Մէջլունի սիրեկանը:

Լէշ--դի:

Լի--էլի, Լս, դարձեալ:

Լիրթ ու Թուք--լերդ ու Թոք:

Լուր--լուր:

Լօղման--հնդկաց իմաստուն բը-

ժըշկի անունը:

Խաթարանդ--պր. երեսոսէ և
փղոսկրէ դուռ:

Խաթուխալ--այտի, Թշի խալ.

Խաթ--արաբ. այտ, Թուշ:

Խաթըլամ--պր. վստահ, ապա-

հով:

Խաթըլ ջամ իս անում--երախ-

տիք միատեղ կը գումարես.

Խաթըր--երախտիք. ջամ--զու-

մար:

Խալ--բնածին սե նիշ տղամար-

տնառած կիներու երեսին:

Խալաթ--պարզեական հանդերձ:

Խալիս--արաբ. բազմութիւն, ժո-

ղովուրդ:

Խալեան--պր. դաւաճան, դաւա-

ճանութեամբ:

Խան-խան--վրաց. երբեմն-երբե-

մն:

Խասալ--զուտ կարմիր, ծիրա-

նունն է:

Խալ Բէշաշխան--պր. լալի Բէ-

շախի--Բէշաշխ սարի լալ ակն:

Խալ ու Թիլա--ակն ու ոսկի:

Խար--պր. փուշ, վարդենի փուշ:

Խարա--պր. տեսակ մը կերպասի

անուն է:

Խափանդ--պր. ծածկոց:

Խէշ--օրօրց պատկեր, ուխտատն-

դի:

Խէրած--արդիւնաւորած, խէյր--

պր. օգուտ, շահ, արդիւն:

Խիալ--պր. վատ միտք, կարծիք:

Խուղ--հող:

նունճում—վրաց. գանգուր:
 նունի ջիգար—պր. թոք:
 նշալաթ—արաբ. ամօթ:
 նունն—խորին:
 նոմ—վրաց. հաւաստեալ:

Օ

Օուց—ծոց:
 Օիդ—ծեղ:

Կ

Կաթնակիր—կաթնակեր:
 Կալէրուդ—կաւերիդ. վրաց. կա-
 լի—կիրնու գանգուրները, խո-
 պոպիքը:
 Կէհայ—կերթայ:
 կինք, կինաց—կեանք, կենաց:
 Կուդի—վրաց. պոչ:
 Կուռն—բազուկ:
 Կոկոր—վրաց. կոկոր—կոկոն:
 Կ'օնիլ տայ—ընել տալ:

Հ

Հաբաչ—Հապէչիստան:
 Հադիդ—արաբ. երկար. նաւ. եր-
 կաթէ գործիք, որով արծաթէ տի-
 կամ պղնձէ թել կը քաշեն:
 Հազ—արաբ. յօժարութիւն, կամ
 փափաք:
 Հալիլա—հայելի:
 Համ—արաբ. հող, համ անիլ
 սանձել:
 Համաշա—պր. հանապազ:
 Համբար—համար:
 Համդամ—պր. ընկերակից:
 Համք—համ:

Հայա—արաբ. ամօթ:
 Հանգ—պր. նուագ, եղանակ,
 նաւ տեսակ, ձև:
 Հանդամ—պր. կարգադրութիւն,
 կարգ:
 Հասնիք—հարսանիք:
 Հաւաշովա—պր. խոտ մըն է,
 որու արմատէն սպեղանի կը չի-
 նեն:

Հարա—աղաղակ:
 Հարա ց—գրաբար. սուրբ հայրե-
 րու:

Հէյր—պր. ապուշ:
 Հէյր—պր. ապուշիւն, զար-
 մացումն, հիացումն, հէյրան ա-
 նիլ—ապշեցնել:
 Հիդ անիլ—լուծել. հիդ արած—
 բաց արած:

Հիդքէրած—յետ քերած:
 Հուլ—արեգակի նման ճառագայ-
 թող անդին ակն, որ օձերու թա-
 գաւորը կը պահէ բերնին մէջ
 կամ կը դնէ գլխուն թագի պէս:

Հուջրա—պր. փոքր առանձին
 սենեակ. Թէֆիտի բարբառով՝
 tiroir, (գլորոց):
 Հուսալով—հոսելով:
 Հուր—հիւր:

Հուրիան բիրեան—քար ու քանդ,
 ողորմուկ: Ուրիան—արաբ. մերկ,
 տկուր. բիրիան—պր. ողջակէզ:
 Հուքմի հէքիմ—արաբ. հրամա-
 յող, տէր, մեծ:

Ղ

Ղադա—արաբ. զադար—չափ:

Մ

Ղադա—թուրք. ցաւ:

Ղադար—թուրք. պատիժ, բար-
 կութիւն. զադար անիլ—պատժել:
 Ղալաֆար—գոյնզգոյն ծաղիկ-
 ներով զարդարուած նուրբ կտա-
 ւեղէն:
 Ղամար—արաբ. լուսին:
 Ղամտ—աշխատանք. զամտ անիլ
 —ջանալ:
 Ղարդուզմիշ—թուրք. աղնիւ,
 բարակ եղէգն:
 Ղափադա—թուրք. վանդակ:
 Ղիմիշ արած—խնայած:
 Ղութի—տուփ:
 Ղուլ—թուրք. ստրուկ:
 Ղուլլուդ—թուր. ծառայութիւն:
 Ղուշլու գէրբար—թուրք. ներ-
 նկարներ ունեցող ոսկեթել կեր-
 պասի անուան է:
 Ղուսա—թուրք. տրամութիւն:
 Ղուրթ—ուղղութիւն:
 Ղրմզ—թուրք. որդան:
 Ղօբա—վրաց. ցանկ. չափար՝ ցա-
 խէ կամ փուշէ:

Ճ

Ճադ—ջահ:
 Ճանդ—ճանկ:
 Ճարն—վրաց. աշտուղէնի և տա-
 ոք, որու թուական արժէքն է
 5000:
 Ճկճկալ—ծլվելալ:
 Ճուխկ—ծիւղ:
 Ճուրտ—ճորտ:
 Ճրաք—ճրագ:

Ն

Նաբաթ—պր. սառը չաքար:
 Նադ ու զամդէ—պր. պչրելով
 նայիլ:
 Նար—պր. զուր, իզուր:
 Նամ—պր. ցօղ. չաղ.
 Նամադ—պր. աղ:
 Նաքադ—պր. ցած, ժլատ մարդ:
 Նընդիր—ընկեր:
 Նըվախտ—պր. յարմար:

Շ

Շախաթայի—երգի եղանակի ա-
նուն է։
Շահասանամ—աչուղ Ղարիբի սի-
րունին։
Շահիփ—պր. մեծ, բարձրագույն։
Շահրիդիլ—պր. տօնավաճառ։
Շամս—արար, արեգակ։
Շանց տալ—նշան տալ։
Շառ—վրաց. զրպարտութիւն։
Շավարդան—վրաց. բազէ։
Շափաղաթ—պր. շողիւն, պէծ։
Շիմչատ—տօնիւն։
Շիրմայի—պր. փղոսկր։

Ո

Ումիկ—արար. յոյս։
Ունրր—արար. կեանք։
Ուս ու տիս—ուսի՛ր ու տե՛ս։
Ուստաքար—պր. ուսուցիչ։

Չ

Չալ—գոյնագոյն։
Չաղ—պր. ուրախ։
Չարդախ—չորս կամարեայ բար-
ձր շինուացք։
Չափարած—չրջապատած։
Չինի—Չինու։
Չօնդուր—պր. նուագարանի ա-
նուն։

Պ

Պահ տալ—աշակերտութեան, ուս-
ման տալ, յանձնել։
Պուճպուճա—վրաց. կակաչ։
Պոռչ—չուրթն։

Ջ

Ջալլաթ—պր. դահիճ։
Ջամ—պր. հայելիի ապակի։
Ջամալ—արար. դէմք։
Ջառ—պր. զօր, զօրք։
Ջափա—պր. աշխատանք։
Ջգրեցիւլ—բարկացնել։
Ջէյրան—պր. այծեամ։
Ջուհարդար—պր. պաղպաջաւոր։
Ջունուէն—պր. խելագար։
Ջուրաթ—արար. յանդգնութիւն։
Ջուրա-Ջուրս—պր. տեսակ տե-
սակ։
Ջուքամ—պր. վտանգ։
Ջրատար—գետատար. ողորմելի։

Ռ

Ռադ անիւլ—հեռացնել։
Ռազա—վրաց. դառն փեղկի շրջ-
թայտէն ճանկը, որ կը հագցնեն
դառն շրջանակի երկաթէ կոճա-
կին։
Ռախտ—հանդերձ, ձիու զարդ։
Ռախտար—պր. ռահդար—ճանա-
պարհի պահապան, մաքսաւոր։
Ռահմ—պր. ողորմութիւն, գութ։

Ս

Սադա—պր. անպաճոյճ, անխառն։
Սալբու—պր. սէր—նոճի։
Սալբուդալ—նոճիի ճիւղ։
Սաջար—արար. ծառ, թուփ։
Սափա, զօղ—պր. զրօսանք։
Սեաղա—արար. սեւութիւն։
Սիլա—սիլա—լիքը լիքը, զեղուն
Սիմ—պողպատի կամ պղնձի թեւ

Սկանդար Ձուղար—Սլէքսանդր

Սակեդոնացիի անունն է։

Սովդագար—պր. վաճառական։

Սքուր—սգաւոր։

Սօյբաթ—արար. մէջլիսի մէջ

Նստիլը, խօսակցութիւնը։

Րուքար—պր. ոստայնի նուրբ և
առուել աշխատութիւնով գործած
ծայրը։

Րօստօմի Ջալ—Րուստէմի որդին

Ջալ Ծիրտուսի Շահնամի հերոս։

Փ

Վ

Վաղա—պր. սահմանած և յայտ-
նի ժամանակ։
Վազ—որթի ուռ։
Վարակ—պր. ոսկիի թերթ։
Վարսազ—երաժշտական եղանակ։
Վունց. վունց—ո՛չ-ո՛չ։

Տ

Տար—օտար։
Տիս—տես, տեսութիւն։
Տնդղել—զննել։
Տուխտ—տուղտ բոյսը։
Տուսաղ—թուրք. բանտարկեալ։
Տօլ—վրաց. համահասակ։

Ր

Րաղամ—պր. արքայի հրամանա-
գիր։
Րաղիփ—պր. արգելիչ՝ սիրահա-
րի և սիրածի մէջ։
Րաշ—պր. ռաշխ, Ռուստէմի հըռ-
չակաւոր ձիու անունն է։
Րիշխանդ—պր. ծաղր կատակով։

Փալ—պր. բաղդի աստղ։
Փահմ—պր. ուշ, ուշք։
Փահա—փաղիշահ, արքայ։
Փար—վրաց. փարի—վահան։
Փարա-փարա—թուրք. մաս մաս։
Փարդ—արար. հատ։
Փաք—արար. ահ, երկիւղ։
Փէյվանդ—պր. պատուաստ։
Փիալա—գինիով լեցուն բաժակ։
Փիր—պր. ձեր, գլխաւոր։
Փնջան—պր. ըմպանակ, թաս։
Փօթօլ—վրաց. տերև

Ք

Քաբար—պր. խորով։
Քալաթ—խորասան նահանգի

Քալամ—պր. արքայի հրամանա-
գիր։

Քար—քարայր։

Քարգահ—պր. գործարան։

Քուլիչ—թուրք. քսանեակ։

Քուրա—պր. հնոց, հալոց։

Քրեհ—վարձ։

16654

2013

3p

inf

